

Campus Rena

Ole Anders Ramstad og Thomas Knudsen

Masteravhandling

En studie om opphevelse av revisjonsplikten blant små aksjeselskaper

A study on abolition of the audit obligation among small liability companies

Master i økonomi og ledelse – spesialisering økonomistyring

2020

Samtykker til tilgjengeliggjøring i digitalt arkiv Brage JA NEI

Forord

Denne masteravhandlingen avslutter et to år langt studieløp på masterstudiet i Økonomi og Ledelse ved Høgskolen i Innlandet, avd. Rena.

Først og fremst vil det rettes en stor takk til vår veileder Jon Lundesgaard for gode samtaler, og en fremragende kunnskapsbase som vi har dratt stor nytte av. Vi ønsker også å rette en takk til Erik Neslein Mønness for uvurderlig hjelp og støtte med bruken av SPSS.

Til slutt en stor takk til våre foreldre for inspirasjon, motivasjon og trøstende ord i en hektisk og krevende periode. Uten deres støtte hadde vi ikke klart å se en ende på dette.

Ole Anders Ramstad og Thomas Knudsen

Rena, 25. mai 2020

Innhold

Forord	2
Sammendrag	7
Abstract	8
1. Innledning	9
1.1 Aktualisering/ bakgrunn for oppgaven.....	9
1.2 Avgrensning og posisjonering	11
1.3 Problemstilling og samfunnsmessig bidrag	12
1.4 Oppgavens struktur	13
2. Teoriplattform og hypoteseutvikling	15
2.1 Prinsippal-agent teorien	15
2.1.1 Revisors rolle som mellommann.....	17
2.2 Økonomiske adferdsparadigmer	20
2.2.1 Economic man.....	20
2.2.3 Administrative man	21
2.2.3 Foretakets aksjekapital	22
2.2.4 Foretakets lønnsomhet	23
2.3 Allingham- og Sandmo modellen.....	24
2.3.1 Foretak størrelse og oppdagelsesrisiko.....	26
3. Metodiske momenter	28
3.1 Konseptuell modell.....	28
3.2 Forskningsdesign	31
3.3 Metodevalg	32
3.4 Epistemologisk ståsted.....	33
3.5 Datainnsamling.....	33
3.5.1 Bisnode	34
3.5.2 Datasammenslåing og transformering	35
3.6 Dataanalyse	35
3.6.1 Multipel regresjonsanalyse.....	36
3.7 Evaluering av datamaterialet.....	38
3.7.1 Validitet.....	38
3.7.2 Reliabilitet	39
3.8 Etske betraktninger	39
4. Forstudie	41
4.1 Forstudie 1	41

4.2 Forstudie 2	43
4.2.1 Bilpleie	43
4.2.2 Frisering og skjønnhetspleie	44
4.2.3 Maler og glassarbeid	46
4.2.4 Budbil	47
4.2.5 Restaurant	49
4.2.6 Snekker	50
5. Analyse	52
5.1 Deskriptiv statistikk	52
5.1.1 Selskaper med revisor	54
5.1.2 Selskaper uten revisor	55
5.2 Lineær multippel regresjon	56
5.2.1 Test av forutsetninger	56
5.2.2 Statistisk signifikans og samvariasjon	61
5.2.3 Determinasjonskoeffisienten (R^2)	62
6. Resultater og diskusjon	64
6.1 Forskningsspørsmål 1	64
6.2 Forskningsspørsmål 2	65
6.3 Forskningsspørsmål 3	66
6.4 Hypoteser	67
6.4.1 Revisor	67
6.4.2 Aksjekapital	68
6.4.3 Lønnsomhet	70
6.4.4 Ansatte	71
7. Konklusjon og videre forskning	73
7.1 Konklusjon	73
7.2 Videre forskning	74
Bibliografi	76
Vedlegg	80
Vedlegg 1 – Korrelasjonsmatrise	80
Vedlegg 2 – Estimert marginalt gjennomsnitt (antall ansatte)	80
Vedlegg 3 – Beskrivende statistikk (skattekostnad/ansatte)	81
Vedlegg 4 – P-Plot (normalfordelte residualer)	81

Figuroversikt

FIGUR 1: REVISOR SOM MELLOMMANN. HENTET FRA LUNDESGAARD (2016)	19
FIGUR 2: KONSEPTUELL MODELL.....	29
FIGUR 3 - NYETABLERTE SELSKAPER INNENFOR TERSKELVERDIENE 2006-2019	42
FIGUR 4 - FRAVALG REVISOR (BILPLEIE).....	43
FIGUR 5 - ORDINÆRT RESULTAT MED REVISOR (BILPLEIE).....	44
FIGUR 6 - ORDINÆRT RESULTAT UTEN REVISOR (BILPLEIE).....	44
FIGUR 7 - FRAVALG REVISOR (FRISØR OG SKJØNNHETSPLEIE)	44
FIGUR 9 - ORDINÆRT RESULTAT UTEN REVISOR (FRISØR OG SKJØNNHETSPLEIE)	45
FIGUR 8 - ORDINÆRT RESULTAT MED REVISOR (FRISØR OG SKJØNNHETSPLEIE)	45
FIGUR 10 - FRAVALG REVISOR (MALER OG GLASSARBEID).....	46
FIGUR 12 - ORDINÆRT RESULTAT UTEN REVISOR (MALER OG GLASSARBEID).....	47
FIGUR 11 - ORDINÆRT RESULTAT MED REVISOR (MALER OG GLASSARBEID).....	47
FIGUR 13 - FRAVALG REVISOR (BUDBIL)	47
FIGUR 14 - ORDINÆRT RESULTAT MED REVISOR (BUDBIL)	48
FIGUR 15 - ORDINÆRT RESULTAT UTEN REVISOR (BUDBIL)	48
FIGUR 16 - FRAVALG REVISOR (RESTAURANT)	49
FIGUR 17 - ORDINÆRT RESULTAT MED REVISOR (RESTAURANT)	50
FIGUR 18 - ORDINÆRT RESULTAT UTEN REVISOR (RESTAURANT).....	50
FIGUR 19 - FRAVALG REVISOR (SNEKKER).....	50
FIGUR 20 - ORDINÆRT RESULTAT MED REVISOR (SNEKKER)	51
FIGUR 21 - ORDINÆRT RESULTAT UTEN REVISOR (SNEKKER).....	51
FIGUR 22 - RESIDUALPLOTT.....	58
FIGUR 23 - NORMALFORDELINGSKURVE	60
FIGUR 25 - REGRESJONSLINJEN	63

Tabelloversikt

TABELL 1 - OPERASJONALISERING	31
TABELL 2- NYETABLERTE SELSKAPER I RISIKOBRANSJER I PERIODEN 2006-2019.....	41
TABELL 3 - BESKRIVENDE STATISTIKK (TOTALT)	52
TABELL 4 - BESKRIVENDE STATISTIKK (FRAVALG REVISOR OG REGNSKAPSFØRER).....	53
TABELL 5 - BESKRIVENDE STATISTIKK (MED REVISOR)	54
TABELL 6 - BESKRIVENDE STATISTIKK (UTEN REVISOR)	55
TABELL 7 - MULTIKOLLINEARITET	57

TABELL 8 - SIGNIFIKANSTEST	61
TABELL 9 - DETERMINASJONSKOEFFISIENTEN	62

Formeloversikt

FORMEL 1 - ALLINGHAM- OG SANDMO MODELLEN (1972)	25
FORMEL 2 - REGRESJONSMODELL	36

Sammendrag

I 2011 ble det besluttet at små aksjeselskaper innenfor gitte terskelverdier hadde mulighet til å velge bort revisjon (Revisorloven § 2-1, 2016). Lovendringen ble kritisert av Økokrim og Skatteetaten, hvor argumentet var at dette åpnet muligheten for skattekriminalitet. Ved å fjerne revisor som kontrollelement i den finansielle rapporteringen svekker dette selskapenes næringsoppgaver. Skatter og avgifter er den største inntektskilden i statsbudsjettet og bidrar til å finansiere velferdsordninger. Avhandlingen er av interesse for aktører som har uttrykt sin misnøye for lovendringen, skatte- og avgiftsmyndigheter og andre grupper som er forkjempere av økonomisk kriminalitet. På bakgrunn av dette presenteres følgende problemstilling:

«Betaler selskaper uten revisor mindre skatt?»

For å besvare problemstillingen er det utviklet fire hypoteser som tar utgangspunkt i teori og empirisk forskning. Utvalget ble analysert gjennom beskrivende statistikk og hypotesene ble testet gjennom en lineær multipel regresjonsanalyse. I tillegg til avhandlingens problemstilling ble nyetablerte selskaper, lønnsomhet og fravalgsandel undersøkt for selskaper innenfor risikobransjer. Avhandlingen presenterer tre forskningsspørsmål som skal gi retning for forstudiene og bygger på empiriske funn og tidligere forskning. Utvalget tar utgangspunkt i registerdata innsamlet fra Bisnode som baseres på regnskapsårene 2015-2019. Bransjene som ble undersøkt er bilpleie, frisering og skjønnhetspleie, maler og glassarbeid, budbil, restaurantvirksomhet og snekkerarbeid.

Forstudiene viser at det etableres flere selskaper etter at lovendringen ble innført, samtidig som det er høy fravalgsprosent av revisjon. Det ble også avdekket at selskaper som har valgt å beholde revisor viser til et høyere ordinært resultat i den analyserte perioden.

Gjennom regresjonsanalysen fant avhandlingen at bruk av revisortjenester påvirker selskapenes skattekostnad, ved at denne er høyere blant selskapene med revisor. Videre ble det funnet en sterkere sammenheng mellom selskapenes kapitalbase og skattekostnad hvor selskaper med lavere aksjekapital betaler mindre skatt. Det ble også funnet at ordinært resultat og størrelse har en positiv påvirkning på skattekostnad hvor selskaper som betaler mindre skatt har et lavt antall ansatte.

Abstract

In 2011 small limited liability companies within given threshold values, were allowed to opt out of audit (Revisorloven § 2-1, 2016). The amendment was criticized by Økokrim and Skatteetaten, where they predicted that it would lead to increased possibilities of tax-crime. By removing auditing which is an element of control in the financial reporting this weakens the companies general trading statements. Taxes and fees are the biggest source of income in the national budget and contributes to finance welfare-arrangements. The thesis is of interest for actors who have expressed their dissatisfaction for the change of law, tax authorities and other groups that is advocated for economic crime. Based on this the thesis question is presented as follows:

“Do companies without audit pay less taxes?”

To answer the thesis question, this study has developed four hypotheses which are based on theory and empirical research. The sample was analyzed through descriptive statistics and the hypotheses was tested through a linear multiple regression. In addition to the thesis question, new developed companies, profitability and opt-out share analyzed through companies within risk-industries. The thesis contains three research questions which leads to feasibility studies and are based on empirical findings. The sample are based on company data from Bisnode which contain accountings from 2015-2019. The analyzed industries are car care, hairdressing, painter, delivery services, restaurants and carpenters.

The feasibility studies shows that it established more companies after the amendment was introduced, at the same time it is high opt-out of auditing. There was also discovered that companies that kept auditing has bigger profitability in our analyzed period. Through regression analyze the thesis discovered that audit services affect companies' taxes where this is higher among companies with audit services. Further, there was a strong connection between companies' capital base and their taxes, where companies with low stock capital pays less taxes. In addition to this, profitability and size of the company has a positive impact on taxes, where companies that pay less taxes have decreased amount of employees.

1. Innledning

1.1 Aktualisering/ bakgrunn for oppgaven

Skatt- og avgiftskriminalitet er den største trusselen innen økonomisk kriminalitet i Norge. Bare i 2017 ble det anmeldt 924 forhold som inngår i klassifiseringen, hvor 300 av de ble anmeldt av Skatteetaten for manglende oppgaver og kontroll (Økokrim, 2018).

Organisasjonsstrukturen i norsk næringsliv gjør at internprising og ulovlig skatteplanlegging fører til en reduksjon i skattefundamentet. Nygaard (2016) finner i sin masteravhandling at Økokrim anslo unndratt beskatning på 136 milliarder i 2011. Tross høy trussel om skatteunndragelser i norsk næringsliv og manglende ressurser hos norske myndigheter, ble det i 2011 innført en omdiskutert endring i Aksjeloven.

Allerede i 2006 besluttet Regjeringen å iverksette et prosjekt som hadde som hensikt å redusere næringslivets kostnader om etterlevelse av informasjonskrav, samt øke konkurranseevnen blant norske selskaper (Prop.51L (2010-2011), 2010). Som et resultat av prosjektet ble det gjort flere forenklinger i aksjeloven, blant annet fritak av revisjon for små aksjeselskaper (Revisorloven, 2016, §2-1). Fritaket gjelder for selskaper med mindre enn fem millioner kroner i samlede driftsinntekter, selskapets balansesum er mindre enn 20 millioner kroner, og gjennomsnittlig antall ansatte overstiger ikke ti årsverk (Aksjeloven, 2016, §7-6(1)). Oppfyller man disse kravene, har styret fullmakt til å velge bort revisjon dersom man finner det formålstjenlig. I regnskapsåret 2008 viser tall fra Statistisk Sentralbyrå at om lag 150 000 ikke-finansielle aksjeselskaper har en omsetning på under fem millioner kroner (Prop.51L (2010-2011), 2010). Revisjonspliktutvalget gjør en antakelse om at disse selskapene betaler årlig revisjonshonorar omkring 15-30 000 kroner, og på denne måten en unødvendig kostnad som svekker konkurranseevnen.

Etter at lovendringen ble vedtatt på Stortinget i 2011, lot ikke kritikken og misnøyen vente på seg. Blant annet hevdet kontrollorganer som Økokrim og Skatteetaten, samt Den Norske Revisorforening at bortfallet ville føre til en økning i skatte- og avgiftsunndragelser. Ved å fjerne revisjonsplikten mister man et viktig kontrollelement i den finansielle rapporteringen, samtidig som det antas at det er større sannsynlighet at årsregnskapet ikke er utarbeidet i samsvar med lov og forskrifter. Langli (2015) fikk i oppdrag fra Finansdepartementet om å

evaluere regelendringen i Norge. Analysene dekker perioden 2006-2012 og er basert på omfattende datamengder, brede økonomiske analyser og spørreundersøkelser blant de ansatte i Skatteetaten. Rapporten er svært omfattende, derfor presenteres de viktigste funnene i korte trekk. Blant annet får ikke fravalgsselskapene noen negative finansieringseffekter ved å ikke beholde revisor. Det vil si at fravalg av revisor ikke fører til høyere rente på lån eller mindre tilgang til kreditt. Langli (2015) finner også at selskapene oppnådde en nettobesparelse på ca. 1.6 milliarder kroner i 2012, som utgjør omkring 20 000 kroner per fravalgselskap. Kvaliteten på ligningsoppgavene til selskapene har likevel gått ned. Mye av grunnen er nok fordi det er færre spesialister involvert i rapporteringsprosessen. Det mest interessante funnet er at antall skatteunndragelser etter fravalget generelt sett ikke har økt. Dette har blitt undersøkt gjennom utviklingen i resultatmål/- poster med selskaper som har valgt bort revisor, med tilsvarende poster hos selskaper som har beholdt.

Samme lovendring ble vedtatt i Sverige i 2010. Seks år senere utarbeidet den svenske Riksrevisjonen en granskningsrapport som skulle kartlegge effekten av økonomisk kriminalitet med hensyn på bortfallet av revisjonsplikten. Rapporten konkluderer med at fravær av kontroll utnyttes målrettet av kriminelle, og at brorparten av disse selskapene står uten revisor (Riksrevisionen, 2017). Rapporten tar for seg ulike risikobransjer basert på svensk Økokrims trusselvurdering (Ekobrottsmyndigheten). Disse er blant annet servering, taxi og frisør. Riksrevisionen (2017) viser at kun besparelser i revisjonshonorarer er det eneste positive man har oppnådd ved lovendringen. Selskapene som valgte bort revisjon viser ikke til bedre lønnsomhet og derfor betales det mindre selskapsskatt som et resultat av den lave veksten. En annen negativ konsekvens var at antall regnskapsfeil økte som en konsekvens av at man mistet den eksterne kontrolleringen. Rapporten viser at 8 av 10 selskaper som ble opprettet etter lovendringen valgte bort revisor, og aktualiserer bekymringen om at terskelen for å begå skatte- og avgiftsunndragelser minimeres. Videre ble det gjort funn som viser at en tredjedel av selskapene som har blitt anmeldt, anses å ha blitt dannet med hensikt for å begå forbrytelser. Man finner også at selskaper uten revisor har dobbelt så mange anmeldte saker enn selskaper som har beholdt revisor.

Riksrevisionen argumenterer for at revisjonsplikten bør gjeninnføres og at reformen virker mot sin hensikt. Bortfallet av revisjon fører til lavere skatteinntekt, økt økonomisk

kriminalitet, samt dårligere regnskapskvalitet (Riksrevisionen, 2017). Dette er den samme argumentasjonen Revisjonspliktutvalget i Norge hadde lenge før lovendringen ble innført. Hovedmedlemmene i utvalget legger vekt på at selskapene selv har nytte av revisjon og at transaksjonskostnadene vil øke ved bortfall av revisjonsplikten (Regnskap Norge, 2008). Motargumentet om å fjerne plikten går på kostnadene ved revisjon. For små selskap kan kostnadene ved revisjon være betydelige, samtidig som at nytten for revidering er begrenset (Regnskap Norge, 2008). Selskaper som velger å beholde revisor ser trolig nytteverdien i rådgivningen som følger med revisortjenester. Ofte er tjenestene som blir etterspurt av selskapene såkalte kompetansebaserte tjenester. Disse krever ofte mer innsikt i selskapet, noe f. eks en leverandør ikke har samme utgangspunkt til. Det er opplagt at det er store splittelser om man skal beholde revisjonsplikten eller ikke. Tidligere studier viser at opphevelsen ikke har oppnådd de ønskede resultatene som først ble anslått av Regjeringen.

1.2 Avgrensning og posisjonering

I denne studien avgrenses fenomenet til skatteunndragelse. Først og fremst er skatt en pengeytelse som fysiske eller juridiske personer er pliktige til å betale til det offentlige uten krav på motytelser (Fallan, 2011). Det er skatter og avgifter som finansierer velferdsordninger, samtidig som at det skal bidra til verdiskapning og god utnyttelse av ressursene i samfunnet. Skatteunndragelse har følgende definisjon fra Fallan (2011, s. 22): «ulovlige handlinger som er straffbare, og som kan gi urettmessige økonomiske fordeler». Skatteunndragelser står i særstilling innen økonomisk kriminalitet, mye på grunn av at skatteberegning og innkreving baseres på tillit mellom skattyter og skattemyndighet (Langli, 2015). Når aktører begår skatteunndragelser, vil disse få en lavere skattekostnad enn hva som er gjeldende lovverk. Dette gjøres ved å oppgi for lave inntekter eller høye fradrag til myndighetene. Allerede på starten av 1980-tallet vurderte Nordisk Revisorforbund yrkesgruppens forhold til skatter og avgifter. Her skilte man mellom skatteunndragelse og skatteomgåelse på en side, og skatteplanlegging på den andre (Fallan, 1989). Skatteomgåelse er handlinger i etiske gråsoner som kan bli sosialt fordømt og gi utilsiktede økonomiske fordeler, mens skatteplanlegging er lovlige aktiviteter som gir økonomiske fordeler (Fallan, 2011).

I Ligningsloven (2016, § 10-2) fremkommer det at “skattyter som har gitt ligningsmyndighetene uriktige eller ufullstendige opplysninger, eller som har unnlatt pliktig levering av selvangivelse eller næringsoppgave, ilegges tilleggsskatt når opplysningssvikten har ført til eller kunne ha ført til skattemessige fordeler”. Det hersker liten tvil om at skatteunndragelser medfører store konsekvenser. Skatter og avgifter utgjør brorparten av budsjetterte inntekter i statsbudsjettet, derfor vil skatteunndragelser redusere offentlige inntekter. Rapporten fra Riksrevisionen (2017) og Langli (2015) gir viktige føringer for denne studien, da spesielt hypoteseutvikling. Det er likevel nærliggende å anta at situasjonen kan ha endret seg etter publiseringene av rapportene. Langli (2015) analyserer regnskapsårene 2006-2012, altså tett opp mot da lovendringen ble innført. Det vil derfor være av stor interesse å studere om forholdene har endret seg med årene etter at lovendringen har satt sine spor. Den store forskjellen mellom rapportene er at Langli (2015) tar for seg generell skatteunndragelse uavhengig bransje og størrelse på selskap, mens Riksrevisionen (2017) undersøker selskaper i risikobransjer, hvor sannsynligheten for økonomisk kriminalitet er størst.

Denne avhandlingen vil undersøke om det finnes markante avvik mellom skattekostnaden til selskaper i risikobransjer som har beholdt revisor mot de som har fravalgt. Det er også av interesse å undersøke om det har forekommet en økning i antall nyetablerte aksjeselskaper som et resultat av lavere inngangsbarrierer, samt de økonomiske ringvirkningene opphevelsen har gitt for selskaper som kun rapporterer internt i selskapet. Avhandlingen baserer seg på lovendringen som ble gjort i 2011 med tilhørende terskelverdier. I 2018 ble disse ytterligere redusert, men på bakgrunn av tidshorisont og begrenset informasjon finner ikke avhandlingen det hensiktsmessig å undersøke fravalg av revisjon og dens ringvirkninger etter 2018.

1.3 Problemstilling og samfunnsmessig bidrag

Avhandlingen kan ha nytteverdi for flere aktører. Funnene fra dataanalysen kan gi nyttig kunnskap om ringvirkningene opphevelsen har medbrakt, sett fra et økonomisk perspektiv. Som nevnt i forrige delkapittel, er det manglende studier på hvordan selskapene som inngår i risikobransjer har forholdt seg til lovendringen. Det er derfor av interesse å studere om opphevelsen fungerer mot sin hensikt, og er motstridende mot samfunnsinteresser. Det er merkelig at det eksisterer lite forskning tilknyttet skatteunndragelse, da skattemyndighetene har begrensede ressurser når det kommer til kontrollering av utvalgte bransjer eller selskaper.

Funnene kan derfor være nyttige for å bidra til en mer effektiv utvelgelse av selskaper der mistanken om unndragelse er stor, samt øke oppdagelsesrisikoen for kriminelle handlinger. På bakgrunn av tidligere bidrag og aktualiseringen, vil følgende problemstilling bli utledet i denne avhandlingen:

«Betaler selskaper uten revisor mindre skatt?»

Riksrevisionens (2017) ytring om bekymringer rundt fravalg av revisor, og hvilke samfunnsmessige konsekvenser dette medfører, legger føringer for utviklingen av forskningsspørsmålene. Lavere vekst i selskaper uten revisjon er et interessant funn, spesielt når hensikten med lovendringen var å styrke selskapers konkurransevne og lønnsomhet. Etableringshyppigheten av selskapene var økende i årene etter lovendringen og det ble spekulert i om dette skyldes fristelsen for kriminelle handlinger som en følge av lavere oppdagelsesrisiko. Av norske bidrag presenterer Revisorforeningen (2019) en rapport som viser fravalg blant nyetablerte selskaper i perioden 2012-2019. Rapporten tok også for seg skatt og lønnsomhet i selskaper med og uten revisor. Funnene pekte i favør gruppen som beholdt revisor på alle målinger. Rapporten sier imidlertid ikke noe om kategoriseringen av de fravalgsselskapene og hvilke bransjer de tilhørte. Denne avhandlingen ønsker å undersøke om selskaper innenfor risikobransjer som økokrim omtaler som bransjer med stor bruk av kontanter i omløp, er mer tilbøyelige til å unndra skatt. På bakgrunn av dette har følgende tre forskningsspørsmål blitt utredet:

- 1: «Ble det opprettet flere aksjeselskap etter lovendringen?»*
- 2: «Viser selskaper uten revisor til høyere økonomisk vekst?»*
- 3: «Har flertallet av selskapene i risikobransjene valgt å beholde revisor?»*

1.4 Oppgavens struktur

Studien består av i alt 7 kapitler. I kapittel 2 benyttes teori til hypoteseutvikling som skal danne grunnlaget for dataanalysen senere i avhandlingen. Kapittel tre beskriver metodiske tilnærminger som har blitt anvendt for å besvare problemstillingen og operasjonalisering av begrepene. I kapittel 4 presenteres to forstudier som har som hensikt å besvare to av forskningsspørsmålene som tidligere ble presentert, samtidig som det legger føringer for videre analyse. Kapittel 5 analyserer funnene med hensyn på hypotesene som ble utarbeidet i

teorikapitlet. Kapittel 6 diskuterer funnene med hensyn på teori og tidligere forskning, hvor det avsluttes med avhandlingens konklusjon og forslag til videre forskning i kapittel 7.

2. Teoriplattform og hypoteseutvikling

Innledningsvis i dette kapitlet presenteres prinsipal-agent teorien, hvor det sees på forholdet mellom de to aktørene, og fristelsene som oppstår i en ufullkommen verden som preges av asymmetrisk informasjon. Videre presenteres revisors rolle som mellommann, hvor dette bindeleddet mellom regnskapsbruker og produsent bidrar til å fremme lovydig og fullstendig finansiell rapportering. Det er også hensiktsmessig å presentere økonomiske adferdsparadigmer og på denne måten studere tilpasninger selskapene gjør i beslutningssituasjoner. Hensikten er å bevisstgjøre skattemyndigheter og selskapenes interessenter om hvordan beslutninger og økonomiske valg kan vektlegges i de forskjellige selskapene. Paradigmene med hensyn på beskatning er en viktig og interessant teori for å forstå hvorfor selskaper og enkeltindivider går imot samfunnsinteresser for å maksimere egen nytte. Videre blir tidligere empirisk teori presentert som knyttes til hypotesene. Disse bidrar til et grunnfundament i utviklingen av den konseptuelle modellen. Avslutningsvis følger et teoretisk grunnlag om hvordan rasjonelle og nyttemaksimerende agenter opptrer, omtalt som Allingham- og Sandmo modellen.

2.1 Prinsipal-agent teorien

Prinsipal-agent teorien (Alchian & Demsetz, 1972; Stieglitz, 1975; Jensen & Meckling, 1976) beskriver relasjonen mellom to aktører, hvor den ene utfører en handling på vegne av den andre. Aktøren som delegerer handlingen kalles prinsipal, mens den som utfører den kalles agent. Agenten vil da få tilegnet en form for beslutningsmyndighet på vegne av prinsipalen. Jensen og Meckling (1976, s. 308) har følgende definisjon på teorien: “a contract under which one or more persons (the principal) engage another person (the agent) to perform some service on their behalf which involves delegating some decision making authority to the agent”.

Agentens atferd vil spille en stor rolle for måloppnåelsen, og det er derfor av interesse for prinsipalen at aktørenes interesser er sammenfallende. Jensen og Meckling (1976) beskriver at det sentrale i teorien er at agenten styrer denne relasjonen under forhold med asymmetrisk informasjon. I den finansielle rapporteringen blir skatte- og avgiftsmyndighetene betraktet som prinsipal, mens ledelsen i det rapporterende selskapet er agent. Prinsipalen har av interesse at ligningsoppgavene er utarbeidet på en korrekt måte og fri for feil. Men ettersom prinsipalen og agenten er i forskjellige koordineringsmekanismer, åpner dette opp for at

agenten følger andre målsetninger og interesser enn det prinsipalen (Fallan & Pettersen, 2016). Agenten i dette tilfellet kan feilrapportere den økonomiske aktiviteten, eller holde svarte inntekter skjult som benyttes til betaling av varer eller tjenester som er utenfor myndighetenes kontroll. Dermed er det ikke sammenfallende interesser mellom prinsipal og agent, samtidig som ledelsen har tilgang til vesentlig mer informasjonen om selskapets forhold (Arrow, 1996). Det blir også vanskelig for skatte – og avgiftsmyndigheten å vurdere risikoen til rapporteringen fra selskapet. I et samfunn med utstrakt arbeidsdeling, forekommer slike prinsipal-agent relasjoner svært ofte (Fallan & Pettersen, 2016).

Den grunnleggende forutsetningen i teorien i tillegg til asymmetrisk informasjon, er begrenset rasjonalitet og et ønske om egen nyttemaksimering (Eisenhardt, 1989). Når disse forutsetningene er til stede er det grunn til å tro at agenten ikke vil handle ut fra prinsipalens interesser. Dette åpner opp for strategisk og opportunistisk adferd (Lundesgaard, 2011). Opportunisme omhandler at agenten utnytter informasjon og muligheter for egen vinning, og det er asymmetrisk informasjon som vektlegges for hvordan slik type atferd kan forekomme.

Informasjonsasymmetri har sterke aner til prinsipal-agent-teorien. Ifølge Arrow (1996) er informasjon et økonomisk gode, men avhenger selvsagt hvordan du anvender den. Informasjonsasymmetri oppstår når den ene aktøren besitter bedre informasjon om relevante forhold omkring transaksjonen enn den andre aktøren. Ifølge Douma og Schreuder (2008) er ikke denne informasjonen observerbar for den andre aktøren, noe som legger begrensninger og utfordringer på forholdet mellom aktørene. Ulik målstruktur kan også være kilde til opportunistisk adferd. I seg selv er ikke målkonflikter problematiske, men kun hvis agenten utnytter handlingsrommet for å maksimere egen nytte. Prinsipalen kan ikke observere handlingen og derfor vil dette danne større grunnlag for at agenten arbeider mot sine egne mål og interesser.

For å sikre informasjon mellom rapporterende foretak og myndigheter i Norge, finnes det et regelverk som skal sikre dette på et minimumsnivå. Langli (2016) hevder at blant annet noter tilknyttet resultatoppstilling er en del av det vi kaller for *informasjonsreglene*. Brudd på informasjonsplikten er straffbart, det vil derfor være i både prinsipal og agent sin interesse at rapporteringen inneholder korrekte opplysninger som gir et bedre beslutningsgrunnlag for eventuelle regnskapsbrukere. Regelverket er en del av regnskapslovgivningen, og denne

inkludere bestemmelser som omhandler rapportering av økonomisk informasjon til eksterne regnskapsbrukere (Langli, 2016). Feilrapporteringen medfører usikkerhet, nettopp det asymmetrisk informasjon består av. Fallan og Pettersen (2016) nevner at usikkerhet må håndteres slik at partene kan inngå avtaler, samtidig som man må redusere insentivene til å begå handlinger som ikke er sammenfallende med partenes interesser.

Informasjon har betydning for hvordan koordineringen av transaksjoner skjer, asymmetrisk informasjon kan føre til opportunistisk adferd som eventuelt kan ødelegge tillitsforhold mellom partene. For et selskap vil det være svært kritisk hvis investorer ikke vil investere i selskapet på grunn av at tidligere hendelser har påvirket tillitsforholdene. Dette kan også påvirke lånebetingelsene hos kreditorer fordi det medfører risiko ved å innvilge lånet til selskapet. For at koordineringsformer skal overleve og fungere, hevder Fallan og Pettersen (2016) at tillit er en grunnleggende forutsetning. Norge, sammen med de øvrige nordiske landene er i særklasse når det kommer til tillit (Revisorforeningen, 2019), hvor transaksjonskostnadene mellom næringsdrivende er vesentlig lavere enn i andre deler av verdien. Tillit er en forutsetning for produktivitet og velferd, slik at de samfunnsøkonomiske kostnadene minimeres. Elster (2007, s. 344) definerer tillit på følgende måte:

“To trust someone is to lower one’s guard, to refrain from taking precautions against an interaction partner, even when the other, because of opportunism or incompetence, could act in a way that might seem to justify precautions”

Det er flere aktører som har interesse av regnskapsinformasjon, blant annet investorer og kunder. For å redusere informasjonsasymmetrien mellom aktørene, er profesjonsutøvere som revisorer mye brukt. Neste delkapittel avdekker revisorenes rolle i den finansielle rapporteringen, og hvordan disse kan fungere som et mottiltak for informasjonsasymmetri som åpner opp for skatteunndragelser og andre misligheter.

2.1.1 Revisors rolle som mellommann

I regnskapsteori ser man på forholdet mellom produsenter og brukere.

Regnskapprodusentenes sammenfattende oppgave er å ha tilgang til, og kunne formidle informasjon. Brukerne av regnskapet kan omtales som foretakets interessenter. Regnskapets egenskap vil fungere som beslutningsnyttig informasjon for Interessentene, og vil kunne brukes til å ta mer informerte og kvalifiserte valg (Stenheim, Sundkvist, & Opsahl, 2017).

Med høyere regnskapskvalitet vil dette gagne selskapene ved å ha lettere tilgang på kapital og tillit i samfunnet. Lav regnskapskvalitet vil gi kortsiktige fordeler, gitt at regnskapsbrukerne ikke er kjent med den lave kvaliteten. Regnskapets har også som formål å redusere informasjonsasymmetri mellom produsenter og brukere, og mellom ulike interessenter gjennom å spre informasjon (Baksaas & Stenheim, 2015). Det er i denne sammenhengen i informasjonsflyten mellom bruker og produsenter at revisor har sin rolle.

Revisjonsselskaper tilbyr i hovedsak to tjenester i forbindelse med regnskap. Det første er regnskapstjenester, som inngår i å føre regnskap og assistere med regnskapssystemer, men det kan ofte utvikle seg til konsulenttjenester som f. eks skatteplanlegging. For det andre utføres revisjonstjenester som handler om å verifisere at både regnskap og opplysninger stemmer. I Norge er blant annet advokater, store aksjeselskap og banker pliktige til å rapportere mistenkelige transaksjoner. Likevel rapporteres det sjeldent i Norge, og det er nærliggende å anta at det finnes betydelige underrapporteringer. En revisors rolle kan sies å være en slags agent for samfunnets interesser, og påser at næringslivet følger underlagte regler.

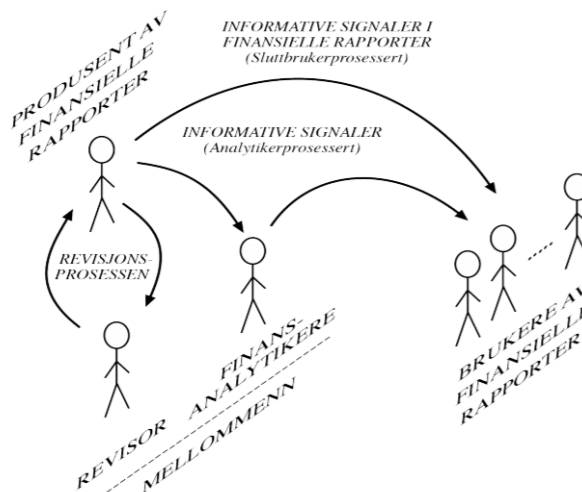
I Revisorloven § 1-2 informeres det om at revisor er allmennhetens tillitsperson, og at revisor skal opptre med integritet, objektivitet og aktsomhet og det er nærliggende å anta at fraværet av revisjonsplikten vil minimere tilliten til næringsdrivende ettersom rapporteringen er utarbeidet internt i selskapet. Formålet med ekstern uavhengig revisjon er å gi foretakets regnskapsbrukere en sikkerhet for at årsregnskapet er utarbeidet innenfor rammene av det loven tilsier. Samtidig stilles det krav om at regnskapsprodusentene har oppfylt sin plikt til å sørge for presis og korrekt registrering og dokumentasjon av regnskapsinformasjon. Bruu (2019) hevder at revisor skal bidra til å forebygge og avdekke misligheter og feil, og det er viktig at risikoen for disse vesentlige feilene bringes ned på et tilstrekkelig nivå (Lundesgaard,2016).

Gjennom slike oppgaver og plikter antar man at ekstern kontroll fratår selskapene muligheten for misligheter og dermed legger demper på bevisste feil, skatteunndragelser og annen økonomisk kriminalitet. Uten revisortjenester kan viktige kontroller overses som f. eks varelager, kundefordringer og periodiseringer. Revisjon kan i mye større grad bidra til at

loven etterleves, samt at hensiktsmessige rutiner er praktiserer i foretaket. Dette vil gi trygghet og tillit fra eiere, investorer, kunder og samfunn.

Lundesgaard (2016) illustrerer at revisorer opptrer som mellomledet i den finansielle rapporteringen. På den måten bidrar revisor med å kvalitetssikre den rapporteringen som produsentene skaper slik at brukerne kan benytte seg av informasjon som er fri for feil, og dermed reduserer asymmetrisk

informasjon mellom aktørene. Disse tankene belyses ytterligere av Olsen (2013), som langt på vei kommer med antagelser om at en full informasjonssymmetri vil kunne umuliggjøre bedrageri, korrupsjon og skatteunndragelse. Langli (2015) støtter denne antakelsen om at revisjonshandlinger vil i mye større

Figur 1: Revisor som mellommann. Hentet fra Lundesgaard (2016)

grad avdekke økonomisk kriminalitet enn kun internkontroll. Dette blir begrunnet med at den eksterne kontrollørens innsyn i forhold til årsregnskapet og bokføringen er helt sentral, og at det vil være nærliggende å anta at ordinære revisjonshandlinger vil bidra til å forebygge og avdekke økonomisk kriminalitet. Etersom revisor skal opptre som en tillitsperson som bevarer samfunnsinteresser, er det lett å anta at alle feil i årsregnskapet skal avdekkes. Som Bruu (2019) påpeker, vil dette føre til en tidkrevende og kostbar prosess, men at man må være årvåken for kontantintensive bransjer.

En studie gjort av Drage (2010) analyserer revisors holdninger og erfaringer med skatte- og avgiftskriminalitet, og finner at bruk av kontanter som betalingsmiddel øker risikoen for økonomisk kriminalitet. En interessant observasjon er at denne studien tok sted før revisjonsplikten ble endret, og det ble uttrykt skepsis allerede før lovendringen. Bruk av kontanter gjør oppgjøret anonymt som ikke kan spores. Revisors rolle blir derfor enda viktigere i bekjempelse av skatte- og avgiftskriminalitet, samtidig som man begrenser informasjonsasymmetrien mellom produsent og bruker.

En ekstern revisor som er underlagt politisk ledelse tjener manges interesser, og må være uavhengig av det reviderte selskapet og deres interesser. Gjennom objektivitet og uavhengighet bidrar revisor med å begrense mulighetsrommet for blant annet skatteunndragelser. Dette er faktorer som også fremmer tillit i den finansielle rapporteringen. Økokrim (2018) nevner kompetanse som svært sentral for å begå skattekriminalitet i sin trusselvurdering. Det er derfor nærliggende å anta at profesjonelle aktører som blant annet regnskapsførere og advokater, i tillegg til revisorer utgjør en trussel ved å bistå kriminelle for å skape legitimitet. Dette er altså profesjonsutøvere med høy status og respekt innenfor deres respektive yrker. Handlinger kan derfor virke legitime ettersom det alltid finnes informasjonsasymmetri mellom utøver og klient (Gottschalk, 2018). Oppdagelsesrisikoen er også vesentlig mindre når handlinger kommer fra eksterne hold (Bamle & Bruu, 2019). På bakgrunn av ovennevnte utvikles første hypotese på følgende måte:

H1: Revisor har en positiv påvirkning på selskapets skattekostnad

2.2 Økonomiske adferdsparadigmer

Det finnes flere økonomiske teorier som kan forklare et selskap eller individs beslutninger. Nyklassisk teori innebærer at aktører er ubegrenset rasjonelle, med stabile preferanser og tilgang til full informasjon til enhver tid. Teorien tar likevel ikke for seg økonomiske organisasjoner. I produksjonsteorien er foretakene kun en produktfunksjon, en sammenheng mellom input og output (Hoel & Moene, 1993). I nyklassiske økonomiske modeller finnes hverken målkonflikter, asymmetrisk informasjon eller begrenset rasjonalitet. Disse faktorene er essensielle når vi skal studere tilpasninger og beslutninger foretakene gjør omkring økonomiske valg, og spesielt beskatning.

2.2.1 Economic man

Økonomisk teori har over lengre tid vært preget av paradigmeskift om hvordan man forstår menneskets valghandlinger. «Economic man», det nyklassiske adferdsparadigmet så dagens lys allerede på slutten av 1700-tallet. Paradigmet bygget den gang på at individer er rasjonelle, nyttemaksimerende aktører, med full informasjon og ingen usikkerhet. Aktørene ble heller ikke påvirket av omstendighetene og hadde derfor stabile preferanser (Fallan & Pettersen, 2016). Fallan (2003) argumenterer for at denne nyklassiske forutsetningen gjør økonomiske modeller uegnet til å studere handlinger der aktøren ønsker å holde valg skjult for andre aktører. Ettersom alle aktørene har tilgang til den samme informasjonen, er det ikke

mulig å opptre uærlig ved å utnytte privat informasjon til sin egen fordel. Demsetz (1982) argumenterer for at nyklassisk teori handler mer om desentralisering enn om konkurranse. Aktørene er uavhengige av hverandre og tilpasser seg markedsprisene som sikrer en optimal tilpasning av ressursene man har til rådighet. Problemsstillingen åpnet opp for mer moderne paradigmeskift i økonomisk teori, noe også litteraturen senere poengterte (Simon, 1976; Demsetz, 1982).

2.2.3 Administrative man

Fallan (2003) hevder at egeninteresse er drivkraften for økonomiske valg. Det er nærliggende å hevde at ikke alle mennesker overholder aksepterte sosiale normer, og på den måten bygger på at mennesker er begrenset rasjonelle. Oppmerksomheten rundt de tradisjonelle perspektivene gjorde at Simon (1976) ønsket å gjøre økonomiske modeller mer virkelighetsnære. Det nye adferdsparadigmet fikk navnet «administrative man», og innebærer å ha begrensninger til å samle inn informasjon og kunnskap, og deretter omsette disse til beslutninger. Hensikten med paradigmeskiftet var å forene økonomisk forskning og organisatorisk forskning med hverandre, og begrenset rasjonalitet som avvik fra tidligere økonomiske modeller (Fallan & Pettersen, 2016). Dette ble grunnlaget for adferdsparadigmet som knytter økonomiske og organisasjonsmessige aspekter sammen for å kunne analysere hvordan beslutninger blir tatt i selskapene.

Det kan tydes ut fra tankegangen til Simon (1976) at adferdsteorien tar hensyn på det indre livet i selskapet, og hvordan beslutninger tas internt. Et selskap har overskuddsmaksimering som hovedmål, og derfor vil en beskrivelse av beslutningsprosessen være et sentralt fenomen for å forstå hvordan valg og beslutninger utvikler seg. Denne beskrivelsen baseres på om at organisatorisk adferd ikke forutsetter full rasjonalitet (Simon, 1957). Fallan (2003) beskriver begrenset rasjonalitet der aktørene maksimerer sin egen nytte på bakgrunn av den kunnskapen og informasjonen man har til disposisjon til enhver tid. Mennesker har både kognitive og informasjonsmessige begrensninger i valgsituasjoner, og derfor er det ikke alltid beslutninger samsvarer med sosiale aksepterte normer. Egeninteresse og preferanser er med på å påvirke individers beslutninger. Noen ganger fraviker disse fra rasjonelle valg fordi vi lever i en ufullkommen verden med asymmetrisk informasjon. Et eksempel på det nye adferdsparadigmet fra Simon (1976) og at individer handler med begrenset rasjonalitet i moderne foretaksstyring, blir presentert i neste delkapittel.

2.2.3 Foretakets aksjekapital

I 2012 satte Regjeringen i Norge ned minimumskravet for aksjekapital til 30 000 NOK for norske selskaper. Aksjekapital, eller selskapskapital, er summen av pålydende aksjer i selskapet. Det kan ikke utdeles utbytte hvis selskapets egenkapital ikke overstiger denne summen. Aksjekapitalen er derfor en del av bundet egenkapital. Hensikten med nedjusteringen var å forbedre rammevilkårene for norsk næringsliv. Den nye aksjeselskapsformen vil også stimulere til flere nyetableringer, samt øke den nasjonale konkurranseevnen ved å redusere bruken av utenlandske selskapsformer. Til tross for at det er ønskelig med forenklinger i Aksjeloven og mer konkurransedyktige selskaper, kommer Revisorforeningen (2020) med noen interessante funn.

Rapporten viser at hele 59% av aksjeselskapene som gikk konkurs i 2019 befant seg på minimumskravet på 30 000 i aksjekapital. 92,6% av disse var uten revisor (Revisorforeningen, 2020). Samtidig viser samme rapport at andel konkurser blant selskapene med aksjekapital over 100 000 er nesten halvert. Det å senke minimumskravet på aksjekapital, har gjort at det etableres flere selskaper som ikke har den nødvendige kapitalbasen for å lykkes, og bidrar til svakere foretaksstyring med begrensede midler (Revisorforeningen, 2020). Det er også fravær av ekstern kontroll, hvor kun 11% av nyetablerte selskaper med laveste aksjekapital benytter seg av revisjonstjenester. Fritak fra revisjon, lavt kapitalinnskudd, begrenset rasjonalitet fra foretakets ledelse, samt redusert offentlig kontroll, øker sannsynligheten for feilrapportering og skatteunndragelser. Pr. 2020 finnes det 335 000 aktive aksjeselskaper i Norge, hvor hele 116 000 av disse har den laveste aksjekapitalen (Revisorforeningen, 2020). Etter at kravet ble senket, erfarer Revisorforeningen flere useriøse aktører som utnytter aksjeselskapsformen. Revisorforeningen (2020) gjør seg en antakelse om flere konkurser i fremtiden, som et resultat av begrensede midler i kapitalbasen.

Problematikken rundt aksjekapitalens viktighet for levedyktige selskaper kan relateres til Simon (1976) sin teori om «Administrative man». Ledere i selskaper med minimumskrav for aksjekapital har begrensede ressurser og kunnskap til å omsette disse til hensiktsmessige beslutninger. Selskapene er også relativt nyetablerte (Revisorforeningen, 2020), noe som bidrar til at ledelsen har færre erfaringer å belage beslutningene sine på. Dette kan knyttes til begrenset rasjonalitet. På bakgrunn av aktualiseringen knyttet til bekymringen omkring aksjekapital, utledes følgende hypotese:

H2: Aksjekapital har en positiv påvirkning på skattekostnaden

2.2.4 Foretakets lønnsomhet

Det finnes flere økonomiske indikatorer som brukes for å analysere selskapets konkurranseevne. Slike indikatorer kalles også for nøkkeltall og beregnes ut fra selskapets balanse eller resultatregnskap. Selskapets lønnsomhet er av interesse for flere parter, blant annet for ansatte, eiere, investorer og kunder. Aksjonærer har også stor interesse for lønnsomheten, hvor høy avkastning betyr mer penger (Rammen, 2019). Lønnsomhet er et mål på evnen en har til å tjene penger, hvor avkastningen beregnes av innsatsen som legges i selskapet (Langli, 2016). Dette kan være i form av penger, kunnskap og arbeid. God lønnsomhet gir mulighet for videre bedriftsutvikling, verdiskapning og sikre arbeidsplasser. I denne avhandlingen brukes tilgjengelige årsregnskap fra Bisnode for å studere selskapenes lønnsomhet og konkurransedyktighet. Utarbeidelse av årsregnskap er lovpålagt og består ofte av resultatregnskap, balanseregnskap og kontantstrømoppstilling (Langli, 2016).

Det er kun resultatregnskapet som blir praktisert i denne avhandlingen. Her analyseres salgsinntekter, kostnader og resultater fra perioden 2015-2019. Tidshorizonten vil gi et optimalt bilde på selskapenes evne til å skape positive resultater, og en god pekepinn på selskapenes videre utvikling. For å fastsette lønnsomheten, og deretter sammenligne, er det hensiktsmessig å benytte seg av et forholdstall (Langli, 2016). Avhandlingen benytter ordinært resultat som indikator, dette er et mål på ordinært resultat etter skatt. Grunnen til at dette benyttes er at ekstraordinære inntekter og kostnader ikke inkluderes i regnestykket. På denne måten kan indikatoren gi et mer rettmessig bilde av selskapenes ordinære tilstand med inntekter fra finansielle plassering og kostnader tilknyttet finansielle forpliktelser.

Basert på rapporten til Revisorforeningen (2020) hvor brorparten av foretakene som begjæres konkurs i Norge ikke har revisor, er det av interesse å studere utviklingen i det ordinære resultatet, og hvor stor påvirkning dette har for den totale skattekostnaden til selskapene. På denne måten analyserer man også samfunnsmessige bidrag i form av inntekter til staten. Det kan være slik at selskaper som viser til lavere lønnsomhet er mer tilbøyelig til å unndra beskatning. Det har i tidligere studier vært vanlig å kontrollere lønnsomheten til selskapene (Gupta & Newberry, 1997; Zemzen & Khaoula, 2013), der denne har hatt en sammenheng med skatteaggressiviteten. En rapport gjort av COSO (2010) viser økonomiske lovbrudd i amerikanske foretak i perioden 1998-2007. COSO er en selvstendig organisasjon som har som hensikt å bekjempe selskapssvindler i USA. I rapporten avdekkes det 347 tilfeller av

økonomiske lovbrudd, og disse har et spesielt fellestrekk. Samtlige slet med underskudd og økonomisk press før selskapene ble oppdaget. COSO (2010) finner også at i hele 89% av tilfellene var ledelsen involvert.

Selskapenes lønnsomhet kan knyttes til begrenset rasjonalitet og organisatorisk adferd (Simon, 1957). Ettersom individer har kognitive begrensninger, vil ikke selskapenes beslutninger alltid være i tråd med sosiale normer, noe rapporten fra COSO (2010) påpeker. Selskapenes konkurranseevne virker å ha stor påvirkning på deres skatteaggressivitet, hvor egeninteresse og preferanser gjør at det i enkelte situasjoner oppstår umoralske handlinger. Mulighetsrommet for blant annet skatteunndragelse er skapt av en ufullkommen verden med asymmetrisk informasjon slik at handlinger avviker fra rasjonelle valg.

Avhandlingen ønsker å se om det finnes en sammenheng mellom selskapets lønnsomhet og deres skattekostnad blant risikobrancher i Norge. Det er viktig å påpeke at lav lønnsomhet ikke automatisk resulterer i skatteunndragelse, men tidligere forskning viser at det er disse selskapene som er mer tilbøyelige til å unndra beskatning. Hypotese 3 blir utredet som følger:

H3: Selskapenes lønnsomhet har en positiv påvirkning på deres skattekostnad

2.3 Allingham- og Sandmo modellen

Når aktører vurderer å gjøre noe ulovlig for å oppnå fordeler, vil man ifølge Fallan (2011) veie fordelen opp mot faktorer som risikoen for å bli oppdaget, påregnelig straff og sosial fordømmelse. Det finnes en økonomisk forklaringsmodell som bygger på disse konsekvensene, for aktørers overveielser av skatteunndragelse. Modellen er utviklet av Allingham og Sandmo (1972), og gir et teoretisk grunnlag for hypoteser om hvordan rasjonelle og nyttemaksimerende agenter opptrer. Agenten veier nytte av en uoppdaget skatteunndragelse, mot det ubehaget som vil oppstå hvis agenten blir avslørt. Hensikten med en slik modell er å belyse hva slags valg agenter står overfor med hensyn på sin beskatning, der veid nytte bidrar til en vurdering om økonomisk kriminalitet er løsningen eller ikke.

Det virker opplagt at problemet Allingham og Sandmo (1972) presenterer kjennetegnes ved asymmetrisk informasjon, hvor aktørene allerede befinner seg i en etablert relasjon. Informasjonsasymmetrien medfører fristelser for å unndra skatt, noe som kan relateres til opportunistisk adferd og prinsipal-agent problemet. I Allingham og Sandmo-modellen er det skatteyter som leverer noe og blir derfor agent, mens myndighetene blir prinsipalen.

Allingham og Sandmo (1972) ser på problemet til en enkelt agent, og en merker seg at modellen lar den fokuserte agenten være risikoavers som er typisk i prinsipal-agent teori. Det er imidlertid ikke mulig å se bort fra at agenten både kan være risikonøytral og risikosøkende.

I modellen er skatteunndragelse den avhengige variabelen. Marginalskattesats (MS), oppdagelsesrisiko (R), straff (S) og sosial fordømmelse (SF) er de uavhengige (Fallan, 2011, s. 47):

$$\text{Skatteunndragelse} = f(\text{MS}, R, S, \text{SF})$$

$$\frac{\partial f}{\partial \text{MS}} > 0, \frac{\partial f}{\partial R} < 0, \frac{\partial f}{\partial S} < 0, \frac{\partial f}{\partial \text{SF}} < 0$$

Formel 1 - Allingham- og Sandmo modellen (1972)

Modellen sier at en økning i marginalskattesats vil gjøre at en skattyter er mer tilbøyelig med å unndra skatt, og at fordelen ved å unndra et bestemt beløp vil øke. Videre beskriver Allingham og Sandmo (1972) at jo høyere risiko det er for å bli oppdaget, jo høyere forventet straff og alvorligere sosial fordømmelse, desto mindre er tilbøyeligheten til å unndra skatt. Forklaringsmodellen finner utfallene av handlingsalternativene som usikre, og skattyteren må selv avgjøre sannsynligheten for hver av disse (Fallan, 2011). Dette er et valg som tas under usikkerhet ettersom skattyteren ikke vet hvor mye informasjon skattemyndighetene besitter. Modellen tar derfor utgangspunkt i rasjonell aktør-teori, der skatteyteren er interessert i å maksimere egen nytte i form av økonomisk gevinst. Om, og hvor mye den skattepliktige velger å unndra blir avgjort av holdning til risiko, straffenivå, opplevd oppdagelsesrisiko og skattenivå.

Litteratur påpeker likevel noen svakheter i modellen. Blant annet predikerer den for mye unndragelse (Fallan, 2011). For å besvare spørsmålet om hvorfor skattepliktige unndrar beskatning, er det av større interesse å spørre hvorfor de i det hele tatt etterlever? Hvis individer er rasjonelle, burde skattepliktige unndra mer ettersom risikoen for å bli oppdaget er lav. Dette påpeker Slemrod og Yitzhaki (2002) i sitt bidrag, hvor de hevder at aktører burde unndra mer enn det de faktisk gjør.

2.3.1 Foretak størrelse og oppdagelsesrisiko

Større selskap med flere ansatte har ofte mer ressurser og kompetanse enn de mindre. Det er nærliggende å anta at de også har et høyere ordinært resultat som påvirker skattekostnaden. Gupta og Newberry (1997) har tidligere studert relasjonen mellom skatteatferd og størrelse på selskap, hvor funnene viser til en negativ sammenheng. Dette betyr at økt størrelse vil redusere skatteaggressiviteten. Oppdagelsesrisikoen for skatteunndragelse kan knyttes til revisjon, hvor denne reduseres dersom selskapet ikke benytter seg av slike tjenester. Dette påpekes også av Fallan og Pettersen (2016) hvor det hevdes at revisjon reduserer informasjonsasymmetrien mellom rapporterende selskap og myndigheter. Det er rimelig å anta at fravalg i risikobransjer sender et signal til skatte- og avgiftsmyndighetene om at det er ønskelig å opprettholde eller øke asymmetrien. Skatteetaten har et overordnet mål om at skattyter skal føle at oppdagelsesrisikoen for å bli tatt for økonomiske lovbrudd er høy. Studien til Fallan, Antonsen, Fallan og Olsen (2017) viser at 65% av norske selskaper har svart at det er stor risiko for å bli oppdaget dersom man unndrar skatt i tilhørende bransje. Det er en antakelse om at det er interesse for å rapportere korrekt til norske myndigheter.

Arntsen, Berset og Reiersen (2012) viser at oppdagelsesrisikoen avhenger av bransje. 40% av selskapene i bygg- og anleggsbransjen svarte at oppdagelsesrisikoen er enten liten eller svært liten. Omtrent de samme tallene presenteres for restaurantbransjen. Arntsen et al., (2012) forklarer resultatene ved at selskaper i risikobransjer har langt mer kunnskap om mulighetene for skatteunndragelser enn bransjer som befinner seg i motsatt ende av skalaen. Det hersker liten tvil om at revisjonstjenester fungerer som et viktig verktøy for skatt- og avgiftsmyndighetene, ettersom det finnes begrensede ressurser ved kontrollering av diverse bransjer. Revisjonstjenester er også et viktig for å redusere informasjonsasymmetrien mellom aktørene.

Problematikken kan sees i lys av Simon (1976) sin «Administrative man» hvor aktører beskrives som begrenset rasjonelle, samt Allingham og Sandmo (1972) sine synspunkter omkring oppdagelsesrisikoen som vurderes for å unndra beskatning. Oppdagelsesrisikoen reduseres ved at færre individer har beslutningsmyndighet, samtidig som lavere antall ansatte kombinert med svake internkontrollrutiner kan gjøre at aktører ser muligheter for egen vinning ved å opptre opportunistisk. Risikobransjene som studeres i denne avhandlingen er preget av mange aktører og høy konkurranseintensitet. Mindre selskaper opplever økonomisk press som kan gi insentiv til ulovligheter. Dette ble påpekt i rapporten fra COSO (2010).

Ekstern regnskapsfører gjennom nøytralitet og objektivitet kan delvis kompensere for selskap som ikke benytter seg av revisor. Arntsen et al., (2012) hevder at en ekstern regnskapsfører fungerer som en barriere mot skatteunndragelser. Dette støttes også fra Langli (2015) som fant reduserende regnskapskvalitet for foretak som hverken hadde revisor eller regnskapsfører. Likevel har revisor og ekstern regnskapsfører forskjellige roller i den finansielle rapporteringen. Fallan et al., (2017) argumenterer for at regnskapsfører ikke bekrefter selskapenes skatterapportering. Som en konsekvens av dette kan kvaliteten på ligningsoppgavene svekkes.

Antall ansatte og oppdagelsesrisikoen for skatteunndragelse kan også påvirkes av organisasjonsstrukturen i selskapet. Det kan være slik at eier står for den daglige driften, hvor handlinger styres av kognitive begrensninger og preferanser. Hvis eieren har stor beslutningsmyndighet i et selskap med få ansatte, økes incentivet for ulovligheter fordi oppdagelsesrisikoen reduseres. En slik tilstand kan føre til informasjonsasymmetri mellom eier og myndighetene, hvor førstnevnte kan holde inntekter eller kostnader skjult. Selskapets eier er den mest sentrale interessenten som har krav på utbytte. Det er derfor hensiktsmessig å trekke inn størrelse på selskap som en viktig variabel for å måle skattekostnad og risiko for unndragelse. Hypotese 4 blir dermed utredet på følgende måte:

H4: Antall ansatte har en positiv påvirkning på selskapenes skattekostnad

3. Metodiske momenter

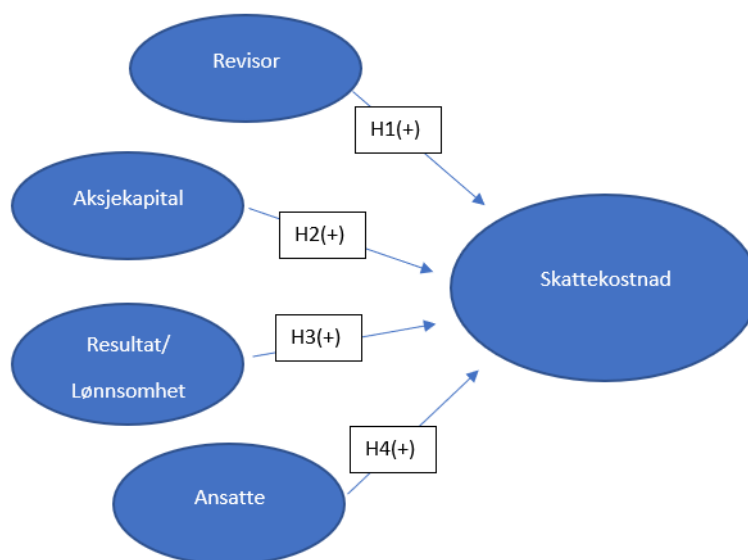
Ifølge Gripsrud, Olsson og Silkoset (2004) avhenger metodevalg av hva som er undersøkelsens mål, hvordan «verden» ser ut og hva slags ressurser som er tilgjengelig. I dette kapitlet vil det redegjøres for metodiske valg som er benyttet i avhandlingen på bakgrunn av problemstillingen. Metoden skal være med på å stille kritiske spørsmål til valgene som tas og mulige konsekvenser (Jacobsen, 2005). Først vil delkapitlene introdusere konseptuell modell med hensyn på hypotesene som ble utviklet i forrige kapittel, valg av forskningsdesign og metode etterfulgt av datainnsamling. Til slutt vil avhandlingens validitet, reliabilitet samt etiske betraktninger bli vurdert.

3.1 Konseptuell modell

Konseptuell modell er utviklet på bakgrunn av den overordnede problemstillingen, sammen med tilhørende variabler og deres hypoteser. Det er utviklet fire uavhengige variabler som skal påvise kausalitet i den avhengige variabelen. Johannessen, Tufte og Christoffersen (2016) beskriver tre sentrale begrep for kausalitet; *samvariasjon*, *temporaritet* og *isolasjon*.

Førstnevnte ser på sammenhengen mellom variablene, hvor en endring i den uavhengige variabelen (X) påvirker den avhengige (Y). På bakgrunn av avhandlingen vil en endring i valg av revisor påvirke selskapets skattekostnad. *Temporaritet* sier at X må komme før Y i tid, eksempelvis at verdien på selskapets aksjekapital påvirker holdninger til skattekostnaden. *Isolasjon* omhandler andre forklaringsvariabler. Det er viktig at andre tredjevariabler (Z) ikke har noen innvirkning på forholdet mellom den uavhengige og den avhengige variabelen (Johannessen et al., 2016).

Figur (2) viser den konseptuelle modellen som skal besvare problemstillingen. Variablene er valgt ut med hensyn på tilgjengelige data i Bisnode, og består av «revisor», «aksjekapital», «resultat», og «ansatte». Hver variabel har en utviklet hypotese som skal forklare «skattekostnad» som er den avhengige variabelen. Disse presenteres nedenfor.

Figur 2: Konseptuell modell

Avhengig variabel

Skattekostnad

Avhandlingens problemstilling gjør at den avhengige variabelen skal måle selskapenes skattekostnad. For å undersøke dette nærmere må variablene operasjonaliseres. Variabelen måler ikke direkte skatteunndragelse, men kan gi et inntrykk av hvordan skattekostnadene fordeler seg i foretak som opererer i risikobransjer, og om det er signifikante avvik mellom foretak som har revisor /ikke har det. Skattekostnad er beregnet ut fra ordinært resultat og er operasjonalisert på følgende måte:

$$\text{Skattekostnad} = \text{Ordinært resultat før skatt} * \text{skattesats}$$

Uavhengige variabler

Fravalg revisor

Denne er en dikotom variabel, og skal skille selskapene som har fravalgt/beholdt revisor. Med denne variabelen kan forskjellen i skattekostnaden mellom gruppene måles. Ved å operasjonalisere effekten av fravalg for selskapene, styrker dette avhandlingens validitet. En lignende operasjonalisering ble gjort av Fallan et al., (2017), der det ble benyttet en dikotom variabel for å studere om selskaper i utsatte bransjer er mer tilbøyelige til å velge bort revisjon enn selskaper i andre bransjer. Denne støtten til operasjonaliseringen styrker variabelens

reliabilitet, samtidig som prinsipal-agent teorien påpeker at fravær av kontroll muliggjør opportunistisk adferd. Fravalg av revisjon operasjonaliseres som følgende:

0= Fravalgt

1=Beholdt revisor

Aksjekapital

Denne variabelen skal måle selskapenes kapitalbase. Revisorforeningen (2020) sin rapport om konkurser blant selskapene som har fravalg er sterkt vektlagt i denne variabelen. Ettersom lav kapitalbase har en stor påvirkning på konkurransevnen, er det nærliggende å anta at dette kan påvirke skatteatferd, og dermed også skattekostnad. Minimum aksjekapital kan gi kreditorene dårligere sikkerhet til at man innvilger eventuelle lån til selskapene. På denne måten kan konkurransevne svekkes og det opprettes et insentiv for opportunistisk adferd. Aksjekapital er operasjonalisert på følgende måte:

$$\text{Aksjekapital} = \text{Pålydende} * \text{antall aksjer}$$

Lønnsomhet

Variabelen måler selskapets konkurransevne. Basert på rapporten fra COSO (2010) for selskaper som ble tatt for økonomisk kriminalitet, slet flertallet av med underskudd og dårlig lønnsomhet. I bidragene fra Gupta og Newberry (1997) og Zemzen og Khaouli (2013) er målet på lønnsomhet resultat før skatt delt på totalkapital. Som Nygaard (2016) påpeker i sin masteravhandling er dette en svakhet i målingen av variabelen lønnsomhet. I telleren inkluderes rentekostnadene, og gir dermed ikke et fullstendig rettmessig bilde på lønnsomheten. I denne avhandlingen brukes selskapenes ordinære resultat, hentet fra Bisnode. Her inkluderes ikke engangsposter som gir et feilaktig bilde av konkurransevnen ettersom dette ikke er normalisert. Det ordinære resultatet er beregnet etter skatt og er operasjonalisert på følgende måte:

$$\text{Ordinært resultat} = \text{Ordinært resultat før skattekostnad} - \text{skattekostnad}$$

Størrelse

Det er nærliggende å anta at større selskap viser til høyere ordinært resultat, og dermed høyere skattekostnader. Det finnes flere alternativer å operasjonalisere denne variabelen, f. eks ved foretakenes omsetning eller total kapital. Langli (2015) operasjonaliserer størrelse ved antall ansatte. Dette er et valid mål på størrelse ettersom det finnes en begrensning på driftsinntekter og balansesum for å kunne velge bort revisjon. Små selskaper har ofte begrenset total kapital, og vil ikke gi et valid inntrykk av målingene. Operasjonaliseringen av størrelse vil være antall ansatte, og denne variabelen vil variere fra 1-10 ettersom dette er terskelverdiene for fravalg. Nedenfor presenteres variablene i en oppsummerende tabell.

Variabel	Operasjonalisering	Beskrivelse
Skattekostnad	Foretakets betalbare skatt	Ordinært resultat før skatt*skattesats
Revisor	Dummy-variabel	0 = Fravalgt 1= Beholdt revisor
Aksjekapital	Kapitalbase	Pålydende* antall aksjer
Lønnsomhet	Ordinært resultat	Ordinært resultat før skattekostnad - skattekostnad
Ansatte	Antall ansatte (størrelse)	Foretakets ansatte

Tabell 1 - Operasjonalisering

3.2 Forskningsdesign

Valg av forskningsdesign avhenger av hvor mye kunnskap det eksisterer om fenomenet det forskers på, ambisjoner for dataanalyse og å forklare sammenhenger (Gripsrud et al.,2004). Forskningsdesignet er en beskrivelse av hvordan analyseprosessen er utviklet for å løse det aktuelle fenomenet, en plan eller skisse for undersøkelsen (Ringdal, 2013). Ulike tilnærminger knyttet til design er enten eksplorerende, deskriptivt eller kausalt, men det kan også være en kombinasjon av disse.

Ettersom det ikke er en klar oppfatning av hvilke sammenhenger som eksisterer, hevder Gripsrud et al., (2004) at det er hensiktsmessig å først forstå og tolke det aktuelle fenomenet. Denne avhandlingen ser på skatteunndragelser blant små aksjeselskaper i Norge etter fraværet av revisjonsplikten i 2011. På bakgrunn av dette vil designet bære preg av en eksplorerende tilnærming, der formålet er å øke forståelse og innsikt i fenomenet.

Det er også hensiktsmessig å utvikle hypoteser om mulige sammenhenger, omtalt som hypotesegenerering. Dette styrker bruken av eksplorativt design. Det bør likevel nevnes at med begrenset tilgang på data for skatteunndragelse er det mer krevende å formulere disse hypotesene. Først og fremst er dette undersøkelser av et fenomen som ikke er allment kjent. Det finnes både økonomiske teorier og empirisk forskning som viser hvorfor selskaper begår skatteunndragelser, men begrensede data som omhandler omfanget av de kriminelle handlingene. Eksplorerende design åpner opp for fleksibilitet, samtidig som man har muligheten til å endre undersøkelsens retning. På grunn av usikkerhet om hva som kommer frem i datainnsamlingen, er eksplorerende design det mest foretrukne alternativet. Ofte er disse preget av en uklar problemstilling som endres underveis i forskningsprosessen (Saunders, Lewis & Thornhill, 2016).

3.3 Metodevalg

Primært skilles det mellom to typer metoder; kvantitativ og kvalitativ. Forskjellen er knyttet til dataregistrering, analyse og undersøkelsens formål. Uavhengig av hvilken metode som benyttes må det alltid tas stilling til utvalgsstørrelse (Johannessen et al., 2016).

Kvalitativ metode baserer sin forskning på et på et dypere nivå enn kvantitativ ved å ønske svar på hvordan og hvorfor (Oppen, Mørk, & Haus, 2020). Det beskrives som en bevegelse mellom teori, data og metode hvor det ikke er spesielt ressurskrevende å samle inn mer data om nødvendig (Oppen et.al,2020). Kvantitativ metode på sin side har større fokus på å sikte bredt for å kunne besvare spørsmål som hvor ofte og hvor mange. I denne avhandlingen blir det valgt en forskningsstrategi som baserer seg på kvantitativ metode. Dette gir beskrivelser til virkeligheten i form av tall. Kvantitativ forskning legger til rette for å studere store populasjoner og gjøre statistiske generaliseringer, der det med en gitt grad av sannsynlighet kan si hvorvidt det er rimelig å anta at den kunnskapen vi har også er representativ for virkeligheten (Oppen et.al,2020).

Problemstillingen «betaler selskaper uten revisor mindre skatt?» gir en tydelig indikasjon på at kvantitativ metode er hensiktsmessig å bruke i denne avhandlingen, fordi problemstillingen ønsker å undersøke sammenhenger mellom skattekostnader til selskaper med og uten revisor. Videre er bruken av registerdata som innsamlingsmetode nært knyttet til kvantitativ metode fordi det studeres store data som muliggjør statistisk generalisering. Det foreligger tidligere empiriske studier som bidrar til å anvende dette som et hensiktsmessig og relevant

utgangspunkt for å teste sammenhengen mellom de ulike variablene. Fordelen med kvantitativ tilnærming er at den gir muligheten til å analysere store mengder data, samtidig som det gir en klar retning for å kunne undersøke årsakssammenhenger (Grønmo, 2004). Ulempen er at det ikke fanges opp underliggende og dybdebærende meninger i svarene. Dette kan bidra til at forståelsen av svarene som ikke blir fanget opp resulterer i unøyaktige analyser.

3.4 Epistemologisk ståsted

Epistemologi representerer kunnskap om verden og dens gyldighet (Easterby-Smith, Thorpe, Jackson & Jaspersen, 2018; Jacobsen, 2005). I all sin enkelhet innebærer det hvordan fenomenet implementeres i den virkelige verden. Easterby-Smith et al., (2018) hevder det er umulig å ha en objektiv og absolutt sann kunnskap om en menneskeskapt virkelighet. I epistemologien finnes det to syn som står i kontrast med hverandre, *positivisme* og *konstruksjonisme*. Ifølge Jacobsen (2005) beskriver *positivisme* det som kan sanses og erfares direkte. Grønmo (2004) supplerer med at kunnskapen bygges gjennom systematiske undersøkelser av faktisk eksisterende empiriske fenomener i positivismen. Det kan tolkes slik at positivistenes forskningsmål er å finne lovmessige forklaringer.

Motsatsen defineres som *konstruksjonisme*, og ønsker å oppnå en generalisert forståelse av fenomenet samtidig som det ofte involverer interessenter (Easterby-Smith et al., 2018). Denne formen for kunnskap kan avdekke hvorfor selskaper begår økonomiske lovbrudd og hva slags holdninger som ligger til grunn. *Konstruksjonisme* har en mer kvalitativ tilnærming, og derfor ikke hensiktsmessig i denne konteksten. Argumentasjonen for å innta et positivistisk ståsted i denne avhandlingen kommer frem fra Grønmo (2004). En positivistisk vitenskapsforståelse sier at samfunnsvitenskapelige metoder ikke skiller seg fra metoder i andre vitenskaper. Dette gjelder særlig matematiske og statistiske metoder for å analyseres kvantitative data.

Synspunktene til Grønmo (2004) styrker bruken av å innta *positivisme* som epistemologisk ståsted i denne avhandlingen.

3.5 Datainnsamling

Oppen et al (2020) påpeker at det i noen tilfeller er aktuelt i hele eller deler av undersøkelsen å kunne anvende registerdata. Innsamlingsmetoden baserer seg utelukkende på registerdata. Registerdata er en fullstendig oversikt over en populasjon basert på totalundersøkelser eller administrative opplysninger fra myndigheter og organisasjoner, og med mulighet til å koble

på nye opplysninger (Fekjær, 2011). Fordelen med en slik datainnsamling at forskerne unngår problemer rundt utvelgelsen, altså sammensetningen av informanter eller utvelgelse av de som har svart. Problemer knyttet til utvalgsstørrelse og lav responsrate eksisterer ikke i registerdata fordi dette er data for hele befolkningen som er tilgjengelig for allmenheten. Ellingsen og Drageset (2008) skiller mellom primærdata og sekundærdata som to teknikker for datainnsamling. Primærdata innebærer at forskeren samler inn informasjon for første gang. Sekundærdata er informasjon som allerede er innhentet som deretter blir analysert. I denne avhandlingen blir sekundærdata benyttet. Dette fordi Bisnode allerede har samlet inn regnskapsinformasjon fra de forskjellige selskapene.

Til sammen har det blitt undersøkt seks bransjer som inngår i kategorien risikobransjer. Disse er budbil, bilpleie, maler og glass, snekker, restaurant og frisørpleie. Bransjene ble først sortert med utgangspunkt i at selskapene har mindre enn 20 millioner i balanse, ikke overstiger fem millioner i driftsinntekter og maksimum 10 årsverk (Aksjeloven, 2016, §7-6(1)). Videre ble det filtrert ut aksjeselskaper som en konsekvens av at dette er den valgte selskapsgruppen det ønskes å rette søkelys mot. Siste filtrering var å skille mellom gruppene revisor/ikke revisor for å senere kunne sammenligne gruppene. Årsaksvariablene (X) manipulerer skattekostnad (Y), dette gjør man sikrer seg betingelsen om at X kommer før Y i tid. Andre forklaringsvariabler elimineres ved hjelp av randomisering. Dette gjøres ved å fordele selskapene tilfeldig blant både selskaper har revisor/har ikke. Det har blitt undersøkt 6300 selskaper hvorav totalt 5814 av disse selskapene har fravalgt revisor og 486 har beholdt revisor.

3.5.1 Bisnode

Bisnode er en nettbasert tjeneste som tilbyr beslutningsstøtte gjennom å dele informasjon om virksomheter, markedsføring og kreditt. Programmet gir muligheten til å samle inn informasjon om selskaper, dette legger føringer for hvilke variabler som blir valgt. Filtreringsfunksjonen la til rette for å sortere selskaper gjennom flere ulike parameter som fravalg revisor, sum skatt og aksjekapital. På bakgrunn av at dette er offentlig informasjon eksporteres dataene inn et Excel-ark, for deretter å legge dette inn i SPSS for videre analyser.

3.5.2 Datasammenslåing og transformering

I forkant av analysen ble det gjennomført en sammenslåing av dataene i Excel. Først ble det systematisk gått gjennom alle selskaper for å luke ut eventuelle selskaper som ikke var hensiktsmessige å ta med i analysen. Slike selskaper var holding- og eiendomsselskaper som ofte hadde ekstremverdier eller ingen regnskapsopplysninger å vise til de foregående år. Alle variablene ble først separert i to ulike ark for å skille på fravalg revisor/ ikke fravalg. Eksempelvis så kunne dette være selskapers ordinære resultat med og uten revisor. Selv om fravalg revisor var utgangspunktet for alle variablene ble det laget en dikotom variabel som spesifikt heter «fravalg revisor». Denne variabelen beskrev kun selskaper som har fravalgt og ikke fravalgt revisor. Dette er et ja/nei spørsmål så det var hensiktsmessig å legge inn erstatninger for disse ordene i Excel beskrevet i respektive grupper som ja= 0 og nei= 1. Dette ble gjort med det formål at SPSS kun forstår og kan analysere på bakgrunn av tallverdier. Siste steg før innsamlingsmateriale ble lagt inn i statistikkprogrammet var å samle alle variablene med både fravalg/ ikke fravalg i et ark for å optimalisere analyseprosessen slik at det kunne sees en sammenheng mellom gruppene.

Når dataene ble transportert inn i SPSS var det nødvendig å transformere dataene ytterligere. Funksjonen «select case»s tillater å porsjonere ut hvilke tall det er ønskelig å ha med i analysen og som kun kjører analysen utfra disse filtrene (Field, 2013). I dette tilfellet ble det brukt «IF cases» slik at utskriftene ikke ble så omfattende. Variablene det ble lagt filtre på var «skattekostnad» og «aksjekapital». Disse ble lagt inn som følgende: «IF(S_kap <= 1500) & (skattekostnad >= -200) & (skattekostnad <= 250)». Disse begrensningene bidro til at analysene og utskriftene ble mer oversiktlig. Dataene som ble samlet inn blir analysert og belyst i kapittel 5.1.

3.6 Dataanalyse

For å analysere dataene benyttes regresjonsanalyse. Slike analyser prøver å fremheve relasjonen mellom uavhengige (X) og avhengige variabler (Y). Formålet er å evaluere hvordan en endring i den uavhengige forklarer endringen i den avhengige. Bruksområdene for slike analyser er mange, og betegnes som årsak-virkning sammenhenger. Likevel hevder Gripsrud et al., (2004) at kausalitet aldri helt kan bevises kun ved hjelp av regresjonsanalyse. Disse tester bare om mulige sammenhenger er signifikant forskjellig fra 0. På bakgrunn av avhandlingens konseptuelle modell antas det at variablene «revisor», «aksjekapital»,

«lønnsomhet» og «størrelse» er faktorer som preger selskapenes skattekostnad. For å teste om det er en signifikant sammenheng mellom «skattekostnad» og de fire uavhengige variablene benyttes en regresjonsanalyse.

Det er vanlig å anta at sammenhengene er lineære (Gripsrud et al., 2004). Dette betyr at «skattekostnad» vil være en lineær funksjon av de uavhengige variablene. Likevel må det åpnes opp for at det er flere variabler som har påvirkningskraft på selskapenes skattekostnad enn de som er presentert. Dette er bakenforliggende faktorer som finnes utenfor den konseptuelle modellen. For å ta hensyn til eventuelle tredjevariabler, opererer Gripsrud et al., (2004) med et feilledd (ε) som representerer det usikre. Den fullstendige regresjonsmodellen blir som følger:

$$\text{Skattekostnad} = \beta_0 + \beta_1 \text{Revisor} + \beta_2 \text{Aksjekapital} + \beta_3 \text{Lønnsomhet} + \beta_4 \text{Ansatte} + \varepsilon$$

Formel 2 - Regresjonsmodell

Det er ønskelig at regresjonslikningen har så stor forklaringskraft som overhodet mulig. β_0 er konstantleddet som angir «skattekostnad» når «revisor», «aksjekapital», «lønnsomhet» og «ansatte», alle antar verdien null. β_1 vil forklarer effekten av en enhets endring av «revisor» har på «skattekostnad». Som mål på regresjonslikningens forklaringskraft, benyttes determinasjonskoeffisienten (R^2). Denne blir presentert i kapittel 5.2.3

3.6.1 Multippel regresjonsanalyse

Denne type regresjonsanalyse kjennetegnes ved at det trekkes inn flere uavhengige variabler (Johannessen et al., 2016). Basert på den konseptuelle modellen er dette det mest hensiktsmessige analyseverktøyet, samtidig som det er i overensstemmelser med tidligere studier. Hadde det mot formodning kun vært én uavhengig variabel som skulle forklart sammenhengen i én avhengig variabel, benyttes en bivariat regresjonsanalyse. Ved hjelp av en multippel regresjonsanalyse dannes et helhetlig bilde av årsaks-variabler som bidrar til variasjon i «skattekostnad». Videre er det aktuelt å beregne parameterne i regresjonslikningen ved å tilpasse en linje gjennom et sett av observasjoner, slik at summen av de kvadrerte avstandene på regresjonslinjene blir minst mulig (Gripsrud et al., 2004). Om det ikke blir påvist noen effekt mellom variablene, må den konseptuelle modellen endres før videre analyser. Når regresjonsmodellen vi ønsker å teste er utviklet, operasjonaliseres begrepene. Dette blir diskutert i kapittel 4.1.

Det finnes flere ulike tilnæringer ved multippel regresjon. I statistikkprogrammet SPSS, foreslår Oppen et al., (2020) tre alternative fremgangsmåter. Den første kalles en *hierarkisk tilnærming*. Her er grunnlaget tidligere kunnskap med en antakelse om hvilken rekkefølge de uavhengige variablene har. Variabelen som har størst effekt legges først inn i analysen (Oppen et al., 2020). Den neste omtales som *step-wise*, en tilnærming som har fått kritikk blant forskere fordi de uavhengige variablene bestemmes basert på matematikk og ikke sunn fornuft (Oppen et al., 2020). Dette resulterer i at metodologiske beslutninger blir overlatt til ren matematikk som ikke belager seg på teori. Ved bruk av denne tilnærmingen vil det medføre en stor risiko for at regresjonsmodellen enten overvurderes eller undervurderes, og at viktige sammenhenger blir utelatt (Oppen et al., 2020). Den siste tilnærmingen er den mest anvendte, og kalles for en *tvungen tilnærming*. Akkurat som den hierarkiske krever denne et godt teoretisk grunnlag (Oppen et al., 2020). Likevel er den store forskjellen at samtlige uavhengige variabler tvinges simultant inn i modellen. *Tvungen tilnærming* er den eneste måten å teste teoretiske modeller på, ettersom den trinnvise tilnærmingen er påvirket av randomisert variasjon og sjelden pålitelig nok (Studenmund & Cassidy, 1987).

Før det undersøkes om det er statistisk signifikans mellom variablene, er det noen nøkkeltall som diskuteres. Standardisert beta defineres som det mest rapporterte tallet i regresjonsanalysen (Oppen et al., 2020). Tallet er mer interessant i multiple regresjonsanalyser, fordi dette forteller hvilke av de uavhengige variablene som har størst effekt på den avhengige. Standardisert beta er et nyttig tall også når det foreligger variabler med ulik måleskala, som i dette tilfellet. Standardisert beta forteller hvor mange standardavvik den avhengige variabelen vil endre seg per standardavvik i den uavhengige (Oppen et al., 2020). Tallet befinner seg innenfor størrelsesordenen ± 1 , og er på sitt sterkeste på ± 1 og den svakeste på 0. Det finnes ingen absolutt grense på hva som er høy effekt og ikke, men Oppen et al., (2020, s. 214) presenterer likevel en tommelfingerregel. Verdier mellom 0-0,29 kategoriseres som svak effekt, 0,3-0,49 som moderat, mens 0,5-1 betegnes som sterk. Et annet hyppig rapportert tall er determinasjonskoeffisienten (R^2) som er et mål på regresjonslinjens forklaringskraft og sees i lyset av en korrelasjonsmatrise (vedlegg 1).

3.7 Evaluering av datamaterialet

Kvaliteten på dataene må vurderes med hensyn på bruksområde. Datamaterialet har høyere nytte hvis det er i stand til å besvare problemstillingen. Disse kvalitetsvurderes ved hjelp av to parametere, *validitet* og *reliabilitet*. I forskning er det viktig at det er overenstemmelse mellom undersøkelsenes *validitet* og *reliabilitet* for at det skal være en nytteverdi i det som presenteres. Høy reliabilitet er en forutsetning for høy validitet. Ifølge Pripp (2018) så vil ikke en høy reliabilitet være nok dersom undersøkelsens validitet ikke er tilfredsstillende, fordi gjennom lav validitet er forskeren uvitende om målingene faktisk måler det som er ønskelig. Det er allikevel mulig å ha en lav validitet selv om reliabiliteten er høy. Dette viser at høy reliabilitet ikke er et bevis på høy validitet, men at det er en forutsetning for det, og at lav reliabilitet er et tegn på lav validitet (Ellingsen & Drageset, 2008). Lav reliabilitet alene er ikke kritisk, og et tiltak er å øke utvalget for å få statistisk sikrere estimater. Er validiteten lav så er det mer kritisk fordi målingene er systematisk feil eller måler noe annet enn det den skal måle. Dette gjør forskeren statistisk sikrere på at resultatet ikke er gyldig (Pripp, 2018).

3.7.1 Validitet

Validitet omhandler evnen til å måle benyttet begrep på en tilfredsstillende måte, og hvor relevante dataene er med hensyn på studiets problemstilling (Oppen et al., 2020). Videre sier validitet noe om en eller flere variablers korrekthet tar utgangspunkt i studiets konsept, og i hvilken grad variablene er frie for systematiske og ikke tilfeldige feil (Hair, Babin, Anderson, & Black, 2018). Å sikre validitet begynner med en grundig forståelse av hva som skal måles for deretter å sørge for at målingene er så presise og riktige som mulig (Hair et al., 2018).

Avhandlingens utvalg baserer seg på registerdata gjennom Bisnode. Gjennom en enkel filtreringsfunksjon der det ble lagt begrensninger på «bransje», «antall ansatte» og «omsetning», kunne selskapene som var av interesse analyseres. I tillegg ble det fjernet selskaper som ikke var representative for analysen. Disse var blant annet holdingselskaper som hadde ekstremverdier i resultatene som ville svekket konklusjonsvaliditeten. Etter utvelgelsesprosessen bestod utvalget av selskaper som danner et rettmessig bilde av situasjonen. Likevel finnes det begrenset informasjon om hvorvidt selskaper begår skatteunndragelse, dette representerer svakheten i avhandlingen. Det kreves derfor en alternativ metode, hvor selskapenes skattekostnad ble målt gjennom posterings i resultatregnskapet. Validitet kan knyttes til begrepsvaliditet (Ringdal, 2013). Modellen vil ikke ha nevneverdig begrepsvaliditet fordi målingene gjøres gjennom numeriske verdier.

Det er ofte slik at forskere innen kvantitative studier påvirker sammenhengene i dataene for å øke validiteten, ofte gjennom en pre-test (Wainer & Braun, 1988). På denne måten involveres forskeren i prosessen, noe som kan svekke validiteten i undersøkelsene. Avhandlingen inneholder en foranalyse gjort i Excel, der resultatutviklingen for selskapene ble målt. Dette har gitt gode og hensiktsmessige føringer for videre analyse og hypoteseutvikling. Som følge av foranalysen vil ikke validiteten i studien svekkes.

3.7.2 Reliabilitet

Oppen et.al (2020) uttrykker at reliabilitet forteller om resultatene i undersøkelsen er pålitelige, stabile og reproducerbare. En måling er mer reliabel desto mindre tilfeldige feilene er (Gripsrud et al., 2004). Det vil si at hvis det blir utført identisk samme test med samme resultat så vil reliabiliteten anses som mer solid (Hair et al., 2018).

Datamaterialet fra Bisnode avhenger i stor grad av egen tolkning. Etter filtreringen fantes det flere holdingselskaper, samt selskaper som viste seg å ikke være aktive lengre. Dette krevde en sortering av selskaper som ikke var representative fra et relativt stort datasett. Dette gjør det vanskelig for andre forskere å kopiere funnene. Det gjøres likevel oppmerksom på ulike bias som kan oppstå, ettersom man har stor påvirkningskraft på hva slags input som brukes i analysen. Gjennom hele forskningsprosessen har ikke resultatene hverken blitt misledet eller manipulert. Verdiene har blitt hentet ut direkte fra Bisnode gjennom en lang filtreringsprosess som skaper reliabilitet i studien. Dataene er fra offentlige enheter som vurderes som pålitelige. Som følge av at innhenting av informasjon fra Bisnode er behandlet manuelt, kan det ha oppstått menneskelig avlesningsfeil som ikke gir et fullstendig korrekt bilde av fenomenet.

3.8 Etske betraktninger

Etikk tar utgangspunkt i samhandlingen mellom mennesker som er uttrykt gjennom refleksjon over hva som kan gjøres og hva som ikke bør gjøres mot hverandre (Johannesen et al., 2016). Beskyttelse av mennesker i forskningsetikk baseres på at forskerne utfører arbeidet med en essensiell respekt for menneskeverd (Ringdal, 2013). Dette innebærer at det stilles konkrete krav til forskningsprosessen hvorav å sikre informantens rett til selvbestemmelse, autonomi og respekt for informantens privatliv (Johannesen et al., 2016).

Avhandlingens baserer seg utelukkende på registerdata som er innhentet fra Bisnode. Dette er offentlig informasjon som er tilgjengelig for allmenheten og som skal bidra til å gi unik

kunnskap om ulike selskaper. Primært rettes søkelyset mot økonomisk kriminalitet og skatteunndragelser. På bakgrunn av antall selskaper og størrelsen på datasettene er det umulig å ta kontakt med hvert enkelt selskap for å be om samtykke, men tallene som presenteres i analysen er manipulert slik at det er umulig å kunne spesifisere hvilket selskap det er snakk om. Det er derimot beskrevet hvilke bransjer utredningen har ønsket å undersøke, og eventuelle funn kan bidra til en svekkelse av deres omdømme, men det vil ikke påvirke enkeltselskap.

4. Forstudie

I dette kapitlet presenteres analysene av dataene. Innledningsvis tar avhandlingen for seg to forstudier som har vært forberedende til hovedanalysen, samt at disse skal besvare forskningsspørsmål 1 og 2 som ble presentert i starten av avhandlingen. Analysen har blitt utviklet i Microsoft Excel, og viser blant annet frekvenstabell for opprettede selskap før og etter lovendringen i 2011, samt de økonomiske styrkeforholdene mellom selskapene i de to gruppene. Dette gjøres ved å analysere resultatveksten gjennom en tidsperiode på fem år.

4.1 Forstudie 1

Som en inngang til metodekapitlet, har det blitt gjennomført en forstudie. Ved hjelp av en frekvensanalyse avdekkes hvor mange selskaper som inngår i risikobransjer det ble opprettet før lovendringen, for deretter å sammenligne tallene med årene etter endringen. På denne måten kan man avdekke tilbøyeligheten ved opprettelse av selskaper som et resultat av ny aksjelov. Studien tar for seg regnskapsårene 2006-2019, der tallene er hentet fra Bisnode. Kolonnen «nyetablerte AS» er alle selskap som inngår i kategoriseringen som risikobransjer uavhengig av om de er innenfor terskelverdiene eller ikke. Selskaper som går under frisører, restaurant, budbil, bilpleie, maler og glassarbeid, samt snekker inngår i kategorien risikobransje. Studien er ikke avgrenset til et spesifikt geografisk område, men tar for seg nasjonal skala. Tallene er presentert nedenfor.

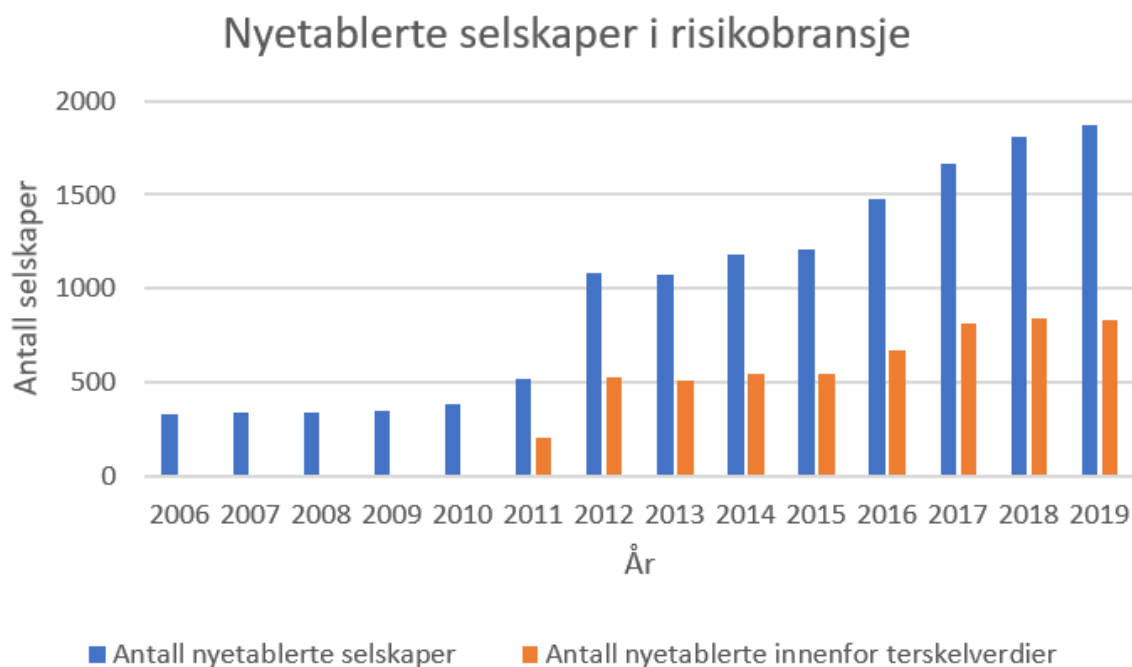
År	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Nyetablerte AS	331	343	337	345	386	516	1079	1073	1183	1207	1480	1670	1805	1870
Nyetablerte AS - innenfor terskelverdier						210	530	509	546	547	668	813	846	830

Tabell 2- Nyetablerte selskaper i risikobransjer i perioden 2006-2019

Fra 2006-2010 var det ikke opprettet terskelverdier, derfor er disse rutene tomme og ikke representative for vår studie. Årene før lovendringen er preget av stabile observasjoner med en økning på knappe 17% fra årene 2006-2010 i antall etablerte aksjeselskap. De mest interessante observasjonene kommer likevel fra årene etter. I 2011 var ca. 40% av nyetablerte selskaper innenfor terskelverdiene, samtidig som antall totale etablerte steg med nesten 35% fra året før. I 2012 var den største økningen blant totale etablerte selskaper med en økning på

563 totale etablerte selskaper. Nesten 50% av selskapene var innenfor terskelverdiene dette året.

Årene etter er preget av mange nyetablerte aksjeselskap i risikobransjene. Ettersom det også var lave inngangsbarrierer med blant annet lav aksjekapital, er ikke denne markante økningen overraskende. I 2019 er det over tre ganger så mange registrerte nyetablerte selskaper siden opphevelsen av revisjonsplikten i 2011, med litt under halvparten av disse som inngår i terskelverdiene. Studien kan ikke konkludere med at det finnes en økning i skatte- og avgiftsunndragelse, men operer som en indikator på hvordan lovendringen senker inngangsbarrierene for selskaper som er spesielt utsatt for misligheter. Figuren viser en grafisk fremstilling av andel innenfor terskelverdiene av de totale etablerte selskapene i risikobransjer i Norge.

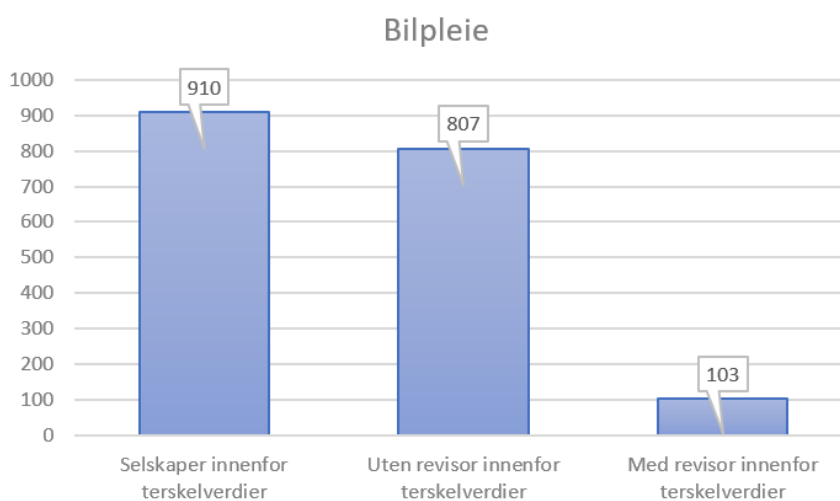
Figur 3 - Nyetablerte selskaper innenfor terskelverdiene 2006-2019

4.2 Forstudie 2

Forstudie 2 har som formål å analysere de økonomiske ringvirkningene av å velge bort revisor. Argumentasjonen for opphevelsen av revisjonsplikten var å øke konkurranseevnen til selskapene. Det er derfor av interesse å analysere utviklingen i ordinært resultat blant selskapene som har fravalgt/fravalgt revisor. Utvalgsstørrelsen er 6344 selskaper, som alle ligger innenfor terskelverdiene for fravalg av revisor. Forstudien har kartlagt resultatutviklingen for fravalg/ikke fravalg, for deretter å måle dette relativt opp mot den totale bransjeutviklingen. Innsamlingen var omfattende, og flere selskaper ble fjernet fra analysen. Dette var holdingsselskaper med resultatrapporteringer langt over bransjesnittet. Ekstremverdiene ble fjernet for å få et mer rettmessig bilde av bransjeutviklingen. Hovedfunnene fra hver bransje vil videre bli presentert.

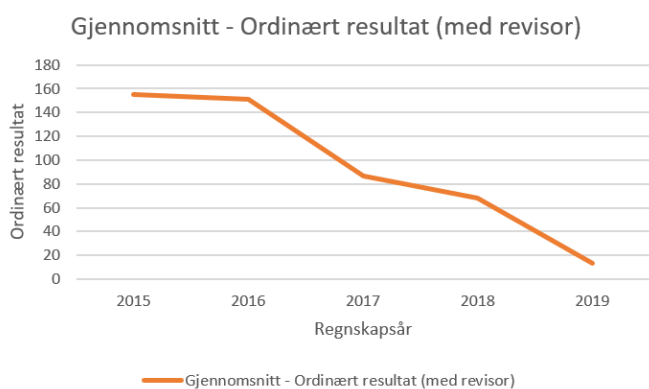
4.2.1 Bилpleie

I билpleie-bransjen er det totalt 2772 selskaper (NACE:45200). 910 av disse befinner seg innenfor terskelverdiene, hvorav 103 har revisor. 76 av selskapene som har revisor, har i tillegg ekstern regnskapsfører. Det er 807 selskaper som ikke har revisor, som tilsier et fravalg på 90%. Av det totale antall selskaper, har 124 selskaper hverken revisor eller ekstern regnskapsfører. I en kontantintensiv bransje som билpleie er det nærliggende å anta at påliteligheten til skatteoppgavene svekkes.

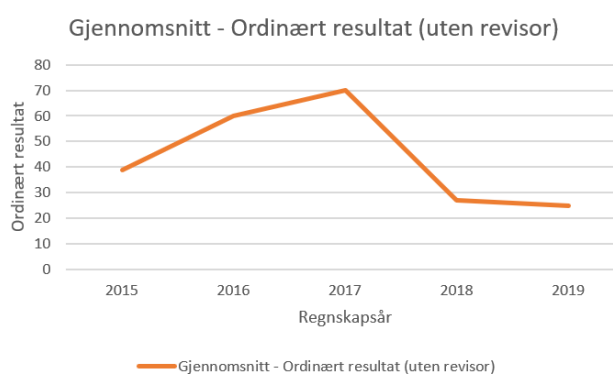

Figur 4 - Fravalg revisor (Bилpleie)

Grafene under viser utviklingen i ordinært resultat i bilpleiebransjen i perioden 2015-2019. Selskaper som har revisor viser til et vesentlig høyere resultat fra 2015 til 2018. Likevel er det to forskjellige utviklinger mellom gruppene, der selskaper uten revisor viser til en positiv vekst. I 2017 er gjennomsnittlig ordinært resultat nesten identiske mellom gruppene. Selskaper uten revisor viser til en positiv utvikling frem til 2017, for deretter en negativ utvikling året etter. I 2019 har selskaper uten revisor et bedre gjennomsnittlig resultat. Dette er interessante funn som viser at selskaper uten revisor i bilpleiebransjen er mer konkurransedyktige.

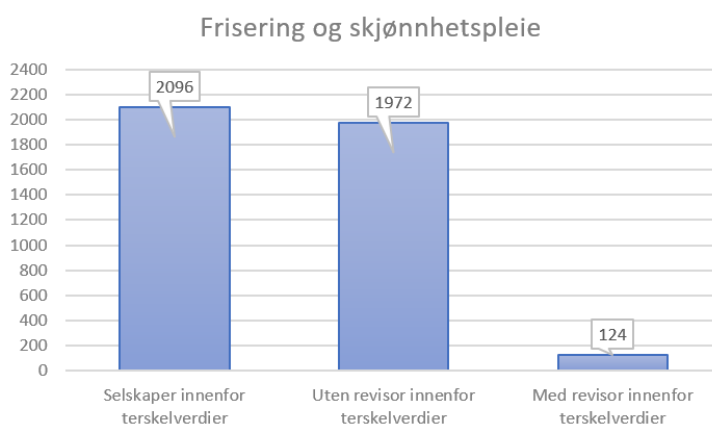
Figur 5 - Ordinært resultat med revisor (Bilpleie)

Figur 6 - Ordinært resultat uten revisor (Bilpleie)

4.2.2 Frisering og skjønnhetspleie

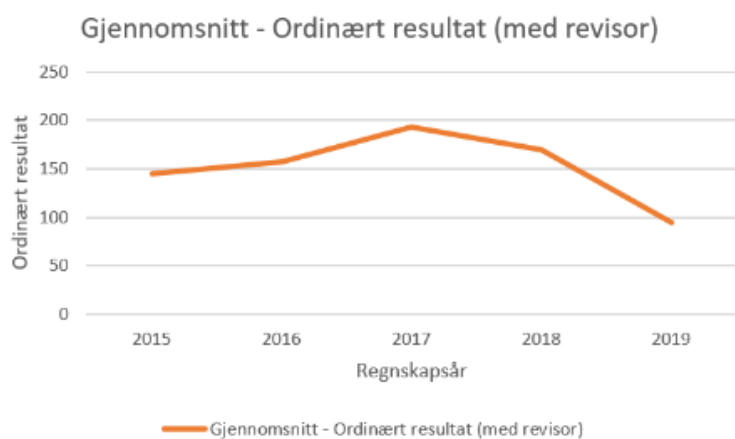
Frisering og skjønnhetspleie (NACE:96020) har totalt 2738 registrerte selskaper. 2096 av disse er innenfor terskelverdiene. 1972 selskaper har ikke revisor, som tilsvarer en andel på 94%. 206 selskaper har hverken har revisor eller ekstern regnskapsfører. Det er 124 selskaper som har registrert revisor i bransjen. Det er nærliggende å anta at oppdagelsesrisikoen i denne bransjen er mindre ettersom den er preget av høyt fravalg.

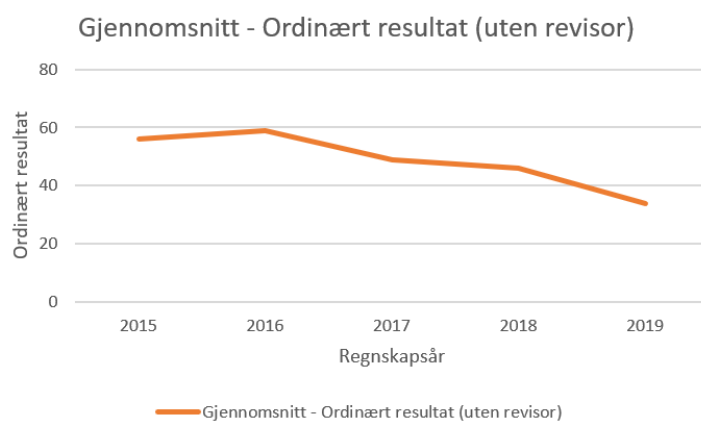
Figur 7 - Fravalg revisor (frisør og skjønnhetspleie)

Figur 8 er mer i samsvar med motargumentasjonen for opphevelsen av revisjonsplikten. I 2015 har selskaper med revisor over dobbelt så høyt gjennomsnittlig ordinært resultat. Fra regnskapsårene 2015- 2016 viser til en svak økning for begge gruppene. I 2017 har selskaper med revisor et registrert gjennomsnitt på ca. 200, mens den andre gruppen viser til en nedgang i gjennomsnittet. En antakelse er at kapitalbase har en påvirkning på selskaper som opererer i konkurranseintense bransjer, der selskaper med revisor har en mye jevnere vekst i perioden 2015-2017.

Bransjen i sin helhet viser til en negativ utvikling i 2017. I 2018 viser selskaper med revisor til et fall i gjennomsnitt fra 170 til i underkant av 90. Tilsvarende år går gjennomsnittet ned fra 50 til 30 for selskaper uten revisor. Selskapene uten revisor har en vesentlig flatere kurve som gjør avviket i perioden 2015-2019 mindre. Selv om det virker som om selskaper med revisor er mer konkurransedyktige har disse selskapene vesentlig mer variasjon i sitt ordinære resultat enn selskaper uten revisor.

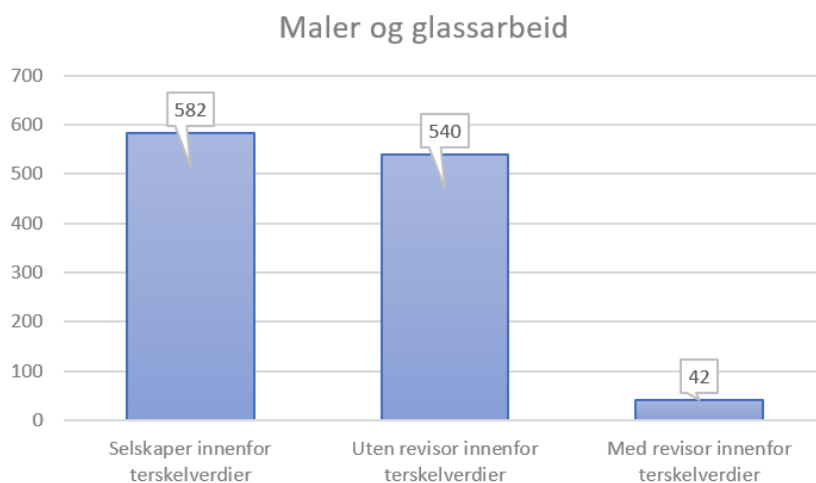
Figur 9 - Ordinært resultat med revisor (frisør og skjønnhetspleie)

Figur 8 - Ordinært resultat uten revisor (frisør og skjønnhetspleie)

4.2.3 Maler og glassarbeid

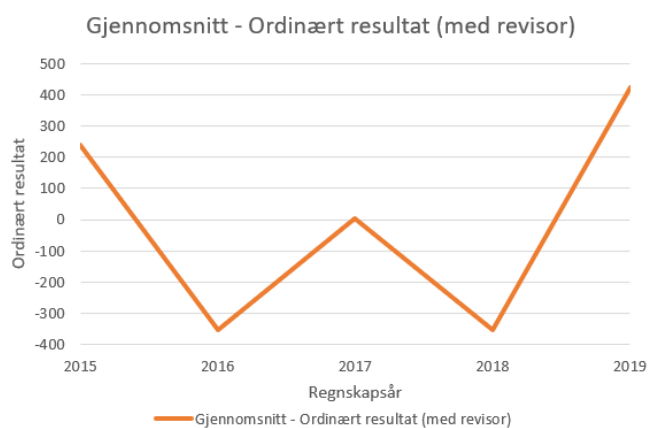
Denne bransjen (NACE:43340) har totalt 1183 selskaper, hvorav 582 av disse er innenfor terskelverdiene. Dette tilsier at ca. 50% av selskapene har mulighet til å velge bort revisor. Bransjen har en større andel selskaper som ikke har revisor. 540 selskaper har fravalgt og viser til en andel 93%. Av selskapene som ikke har revisor har 92 heller ikke ekstern regnskapsfører.

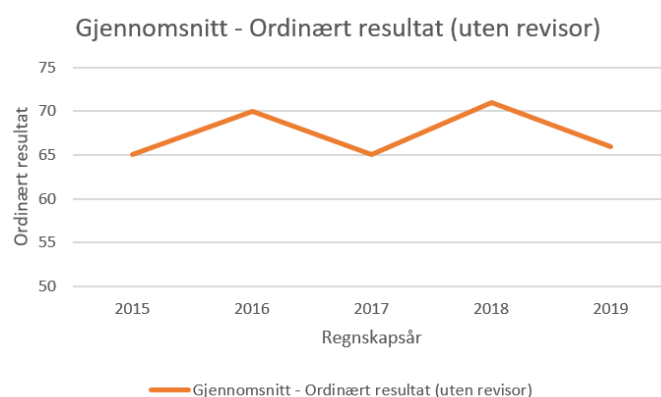
Figur 10 - Fravalg revisor (maler og glassarbeid)

Funnene fra analysen av resultatutviklingen er interessant og viser til store forskjeller i resultatet fra 2015. Selskaper med revisor har tre ganger så høyt gjennomsnitt på ordinært resultat enn selskaper uten. Året etter viser til en fallende tendens i selskapene med revisor som har et gjennomsnittlig ordinært resultat i underkant av – 300. Samme år øker gjennomsnittet hos selskapet uten revisor. Det er riktignok ikke den store veksten, men kontrastene mellom gruppene i 2016 er verdt å merke seg. Året etter viser selskaper med revisor et gjennomsnittlig ordinært resultat på 0. På ett år har denne gruppen gått fra et stort negativt resultat til «break-even». Mer interessant er det at gjennomsnittet året etter er tilbake i underkant av -320. Den andre gruppen viser til positiv vekst til et ordinært resultat på over 70. Bransjen er preget av store svingninger og tydelige korrelasjoner mellom gruppene. Når selskapet med revisorer har en nedgang i resultatet, øker gjennomsnittlig resultat hos selskapene uten revisor. I 2019 er det stort avvik i gruppene, hvor selskaper med revisor har verdier over 400, versus 65 for selskaper uten revisor. I denne bransjen er selskaper med

revisor mer konkurransedyktige, men det er likevel denne gruppen som har de største svingningene i resultatet.

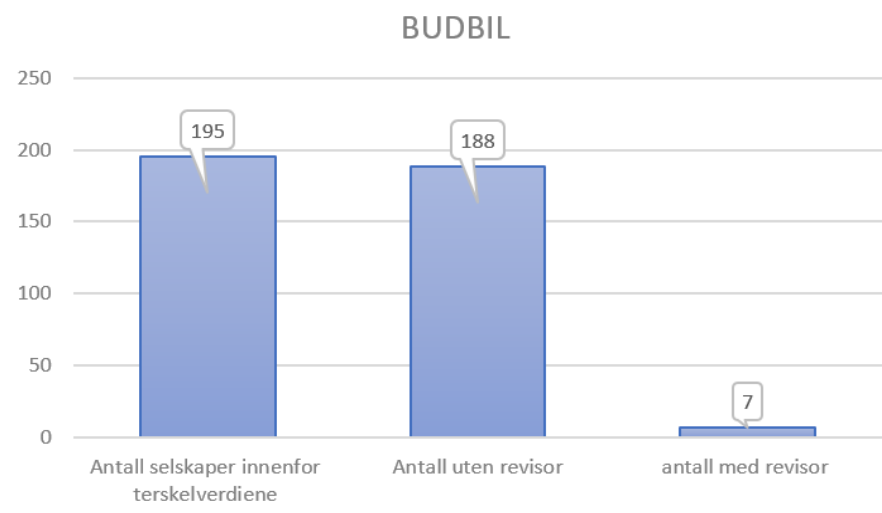
Figur 12 - Ordinært resultat med revisor (maler og glassarbeid)

Figur 11 - Ordinært resultat uten revisor (maler og glassarbeid)

4.2.4 Budbil

Budbil kategoriseres som «andre post og budtjenester» (NACE:53200). Bransjen har totalt 501 operative selskaper, hvor 195 av disse er innenfor terskelverdiene. Bransjen har tidligere vært preget av norgeshistoriens største bedragerisaker, noe som har gjort at myndighetene har skjerpet kontrollen blant budbilselskaper (Hømanberg, 2016). Tross strengere kontroll har 183 av 192 selskaper ikke revisor. Dette gir en fravalgsandel på 95%. Seks selskaper har både revisor og ekstern regnskapsfører og 40 selskaper har kun intern regnskapsfører.

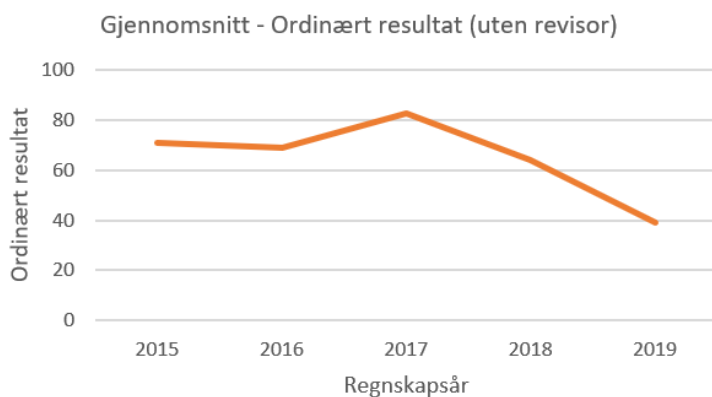
Figur 13 - Fravalg revisor (budbil)

Grafene under viser store avvik i gjennomsnittlig ordinært resultat for de to gruppene.

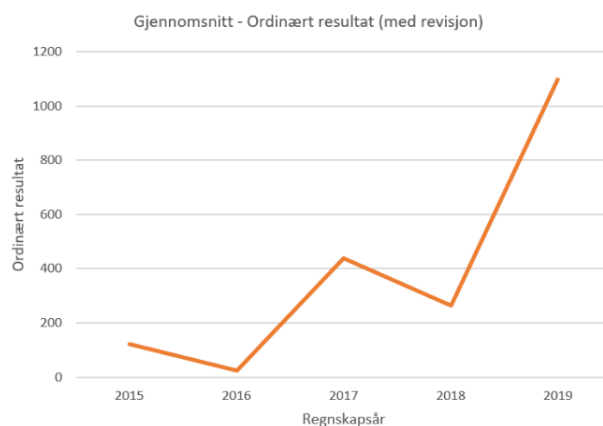
Riktignok er det små forskjeller i de to første regnskapsårene der selskaper med revisor har et gjennomsnittlig ordinært resultat på rundt 100. Den andre gruppen viser til et ordinært resultat på 70. I 2016 opplever førstnevnte et fall i gjennomsnittet på 30. Dette året viser selskaper uten revisor til bedre lønnsomhet og det observeres en langt mer stabil kurve.

I 2017 opplever selskapene med revisor en markant økning i gjennomsnittet fra 30 til nærmere 500. Den andre gruppen opplever også vekst dette året, men i langt mindre skala. I perioden 2018-2019 firedobles nesten gjennomsnittet for gruppen med revisor.

Budbilbransjen er et godt eksempel på argumentasjonen mot opphevelsen, hvor selskaper med revisor er vesentlig mer konkurransedyktige.

Figur 14 - Ordinært resultat med revisor (budbil)

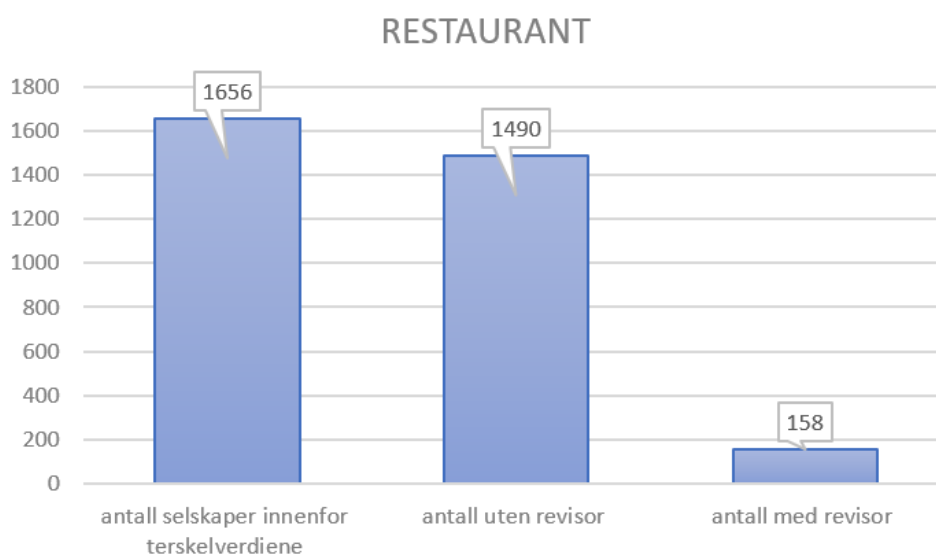

Figur 15 - Ordinært resultat uten revisor (budbil)

4.2.5 Restaurant

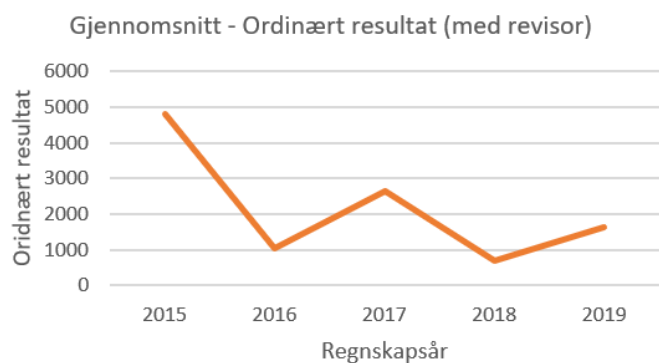
Restaurant-bransjen (NACE:56100) innebærer drift av restauranter, kafeer og gatekjøkken. Dette er den største bransjen med totalt 6950 selskaper, hvor 1656 er innenfor terskelverdiene. Tendensen er lik som i andre risikobransjer med en fravalgsandel på nærmere 90%. Dette tilsier at det er 158 selskaper som har revisortjenester. 8 selskaper har hverken revisor eller ekstern regnskapsfører. I tillegg til høyt fravalg av revisjon, er det også høy andel av intern rapportering.

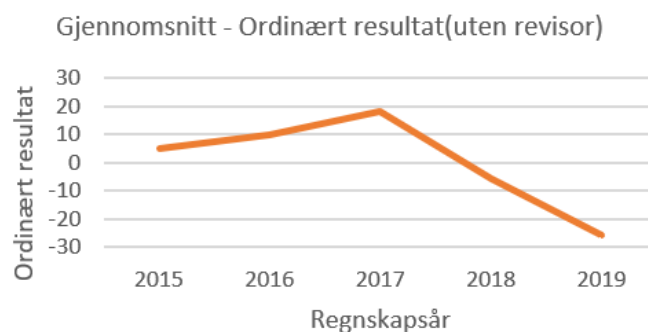
Figur 16 - Fravalg revisor (restaurant)

I restaurantbransjen gjøres de mest oppsiktsvekkende funnene, der 158 selskapene som har revisor viser til et vesentlig bedre ordinært resultat. I 2015 har restauranter med revisor et gjennomsnittlig resultat på 5000, sammenlignet med den andre gruppen som så vidt viser til et positivt resultat. Grafene viser at bransjen er preget av store skift. Dette er en tendens særlig for selskapene med revisor som går fra 5000 i gjennomsnittlig ordinært resultat, til overkant av 1000 på ett år. Selskapene uten revisor har et økende gjennomsnittet samme år, men med vesentlige lavere verdier. Det viser seg at det er restauranter uten revisor som kommer best ut i denne perioden.

I 2017 har begge gruppene positiv vekst, hvor selskapene med revisor har et gjennomsnitt på over 2500, mens selskaper uten registrerer et gjennomsnitt på 20. I det siste regnskapsåret har selskaper med revisor et gjennomsnitt på omtrentlig 1700, til forskjell fra den andre gruppen på -30. Grafene viser tydelig at selskaper med revisor er mer konkurransedyktige.

Figur 17 - Ordinært resultat med revisor (restaurant)

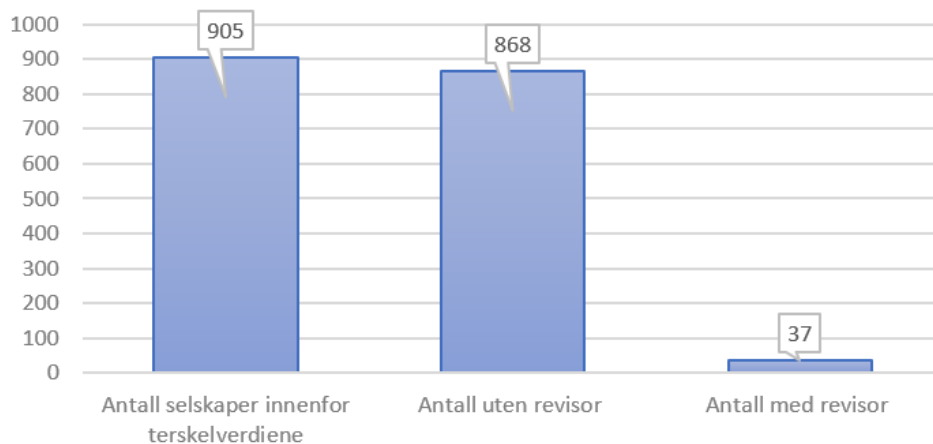

Figur 18 - Ordinært resultat uten revisor (restaurant)

4.2.6 Snekker

I snekkerbransjen (NACE:43320) fremkommer det 1705 selskaper totalt, hvor 905 av de er innenfor terskelverdiene. 868 selskaper har ikke registrert revisor som gir en fravalgsandel på 96%. Dette er et interessant funn fordi bransjen tidligere har vært preget av høy arbeidslivskriminalitet. 137 selskaper som er innenfor terskelverdiene har hverken har revisor eller ekstern regnskapsfører.

SNEKKERARBEID

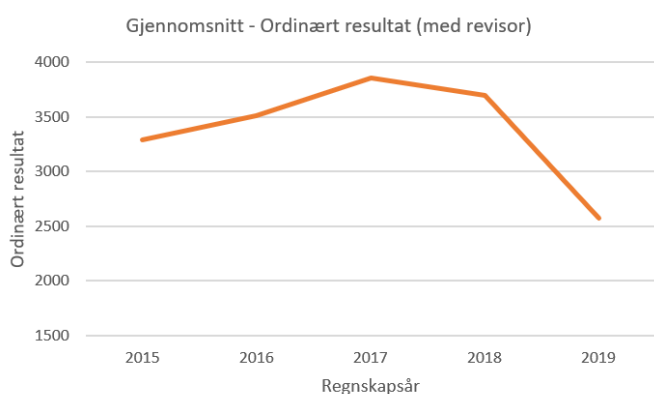

Figur 19 - Fravalg revisor (snekker)

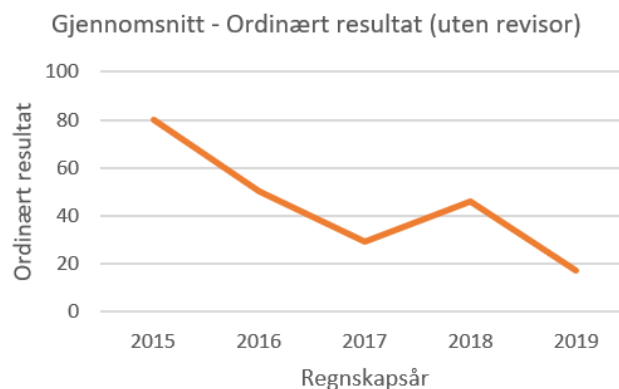
I likhet med restaurantbransjen, er det også her store avvik mellom gruppene. I det første regnskapsåret har selskapene med revisor et gjennomsnittlig resultat på nærmere 3400, til forskjell fra den andre gruppen som viser til et gjennomsnittlig ordinært resultat på 80. Årene etter opplever selskaper uten revisor et fall i resultatet. Fra 2015-2017 har gruppen redusert de

gjennomsnittlige ordinære resultatet fra 80 til 30. I samme periode viser selskaper med revisor til en positiv vekst, fra 3400 til nesten 4000 i ordinært resultat.

Selskaper uten revisor opplever en vekst i perioden 2017-2018, altså en motgående kurve av den andre gruppen. Det siste regnskapsåret observeres en nedgang i begge gruppene. Likevel viser figurene store forskjeller i ordinært resultat gjennom hele den analyserte perioden. I 2019 har selskaper uten revisor et gjennomsnitt på under 20. Det oppleves liknende trend i de andre analyserte bransjene, der selskaper uten revisor viser til lavere ordinært resultat enn den andre gruppen. På bakgrunn av grafene under kan det tyde på at selskaper med revisor er mer konkurransedyktige.

Figur 20 - Ordinært resultat med revisor (snekker)

Figur 21 - Ordinært resultat uten revisor (snekker)

5. Analyse

I dette kapitlet analyseres dataene. Innledningsvis presenteres utvalget i avhandlingen gjennom deskriptiv statistikk i SPSS. Slike analyser er viktig når populasjonsfordelingen ukjent og det er vanskelig å bedømme hva som er et godt utvalg (Oppen et al., 2020).

Deskriptive analyser sjekker om det finnes variasjon i svarene, hvor liten variasjon indikerer en utvalgsskjevhet. Etter å ha kartlagt utvalget analyseres disse gjennom multipl regressjon. Videre testes regresjonsforutsetningene, før det til slutt vil bli undersøkt signifikansnivå og effekter de uavhengige variablene har på den avhengige.

5.1 Deskriptiv statistikk

I dette delkapitlet presenteres utvalget i avhandlingen. Hensikten er å avdekke antall selskaper, gjennomsnitt og standardavvik som gir gode føringer for videre drøfting av utvalget. Deskriptive analyser kan avdekke eventuelle feil som oppstår senere i analysen. Slike frekvensanalyser blir ifølge Johannessen et al., (2016) kalt for beskrivende statistikk, hvor hensikten er å analysere hvordan enheter fordeler seg i et datasett. Vi analyserer frekvensen på det totale utvalget først, for deretter på gruppenivå som presenteres fra kapittel 4.3.1.

Selskaper med og uten revisor

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Ikke beholdt revisor	5840	92,1	92,3	92,3
	Beholdt revisor	486	7,7	7,7	100,0
	Total	6326	99,7	100,0	
Missing	System	18	,3		
Total		6344	100,0		

Tabell 3 - Beskrivende statistikk (totalt)

Tabell 3 presenterer antall selskaper innenfor risikobrancher som har beholdt og ikke beholdt revisor. Her inngår selskaper fra alle seks risikobranchene. Det totale antallet av selskaper er på 6326 og utgjør utvalget i dataanalysen. Utvalget finner at 5840 selskaper ikke har revisor, dette er en fravalgsandel på 92.3%. Antall selskaper med revisor har en tilhørende frekvens på 486, som tilsvarer en prosentandel på 7,7%. Tabellen støtter tidligere funn om at brorparten av selskapene som har mulighet til å velge bort revisor gjør dette. Det er likevel ikke nok til å konkludere med at dette øker omfanget av skatteunndragelse, men det legger føringer for at mulighetene for lovbrudd øker når et viktig kontrollelement som revisor fjernes i den finansielle rapporteringen.

Tabell 4 viser selskaper som har fravalgt både revisor og ekstern regnskapsfører, og selskaper som har beholdt. Grunnen til at vi i tillegg har målt andel på regnskapstjenester er at regnskapsførere har de samme retningslinjene som revisor ved å være nøytral og objektiv i sitt arbeid, og på denne måte øker oppdagelsesrisikoen for feilrapporteringer. Av det totale utvalget på 6344 selskaper, har 338 av disse registrert både revisor og regnskapsfører. Sannsynlighet for feilrapportering fra ledelsens side hos disse selskapene er begrenset ettersom rapporteringen skal igjennom flere kontroll-ledd. Selskapene som både har revisor

Selskaper med regnskapsfører og revisor, og ingen av delene

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	Beholdt revisor og regnskapsfører	338	5,3	28,7	28,7
	Ikke beholdt revisor og regnskapsfører	839	13,2	71,3	100,0
	Total	1177	18,6	100,0	
Missing	System	5167	81,4		
Total		6344	100,0		

Tabell 4 - Beskrivende statistikk (fravalg revisor og regnskapsfører)

og regnskapsfører utgjør 5,3% av hele utvalget. Utvalgsstørrelsen som kun er registrert innenfor disse variablene er på 1177. Frekvensen på selskaper som både har revisor og regnskapsfører har en prosentandel på 28,7%. Utvalget viser til 839 selskaper som hverken har revisor eller ekstern regnskapsfører. Det bør derfor stilles strengere krav på god internkontroll for å avdekke eventuelle skatteunndragelser. 839 selskaper gir en prosentandel

på 71,3% med utgangspunkt i utvalget på 1177. Det totale utvalget gir en prosentandel på 13,2%.

5.1.1 Selskaper med revisor

Denne analysen undersøker samtlige variabler opp mot selskaper som har registrert revisor, der alle tall er i tusen. Tabell (5) viser en frekvens på totalt 486 selskaper basert på det totale utvalget på 6344 selskaper. «Aksjekapital (S kap.)» viser en minimumsverdi på 30, som er minimumskravet for opprettelse av aksjeselskap. Høyeste verdi på «aksjekapital» for selskapene med revisor er 50 000, hvor gjennomsnittet for hele utvalget er 817,32. Dette gir et relativt stort standardavvik på 5063.

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
S kap med revisor	486	30	50000	817,32	5063,201
Ansatte med Rev	486	1	10	4,47	2,765
Skattekost med rev	486	-1614,000	5899,000	90,26783	480,100783
Ordinært res	486	-29070,40	118851,00	809,0067	7786,51122
Valid N (listwise)	486				

Tabell 5 - Beskrivende statistikk (med revisor)

Terskelverdiene fra Regjeringen sier at selskaper som ikke overstiger antall årsverk med ti ansatte har mulighet til å velge bort revisor. Verdiene for denne variabelen vil variere mellom 1-10. Gjennomsnittlig «antall ansatte» i selskaper med revisor er på 4,47, med tilhørende standardavvik på 2,765. Ved hjelp av den deskriptive analysen separerer de to gruppene (revisor, ikke-revisor) for å analysere verdiene mot hverandre. «Skattekostnadens» laveste observerte verdien for selskaper med revisor er på -1614. Grunnen til at det er negative verdier er at noen selskaper viser til negativt resultat. Den høyeste «skattekostnaden» er på 5899, hvor gjennomsnittlig «skattekostnad» for selskapene er på omkring 90. Ettersom det eksisterer store avvik mellom minimumsverdi og maksimumsverdi, resulterer dette i et høyere standardavvik. Dette er regnet til ca. 480. Analysen viser også stor spredning blant de «ordinære resultatene» til selskapene. Det laveste observerte resultatet er på -29 070, mens det

høyeste er 118 851. Dette gir et gjennomsnittlig «ordinært resultat» på 809, med et tilhørende standardavvik på ca. 7787.

5.1.2 Selskaper uten revisor

Vi skal nå gjøre den samme analysen for selskaper som ikke har registrert revisor. Ifølge tabell 6 er det 5814 selskaper som ikke har slike tjenester. Tabellen viser samme intervall for variabelen «ansatte» som forrige deskriptive analyse, der 1 er lavest og 10 er høyest.

Gjennomsnittlig «antall ansatte» for selskaper uten revisor er 3,67, som er lavere enn selskapene fra den andre gruppen. Variabelen «ansatte» har et tilhørende standardavvik på tilnærmet lik 2,53.

	N	Minimum	Maximum	Mean	Std. Deviation
S kap uten revisor	5814	30	1250	72,72	103,329
Ansatte uten rev	5814	1	10	3,67	2,539
Skattekost uten rev	5814	-133,20	217,33	17,0631	34,10769
Ord res uten rev	5814	-1007,00	749,33	20,9234	149,54813
Valid N (listwise)	5814				

Tabell 6 - Beskrivende statistikk (uten revisor)

Den laveste observerte verdien på «skattekostnad» er -133. Dette er et relativt høyere tall enn i den forrige analysen, fordi det ble observerte flere lave negative resultater for selskaper som har revisor. Den høyeste observerte «skattekostnaden» er 217 som er vesentlig lavere enn den forrige gruppen. Mye av grunnen skyldes høyere resultater for selskaper med revisor som utgjør en markant forskjell i denne verdien. Gjennomsnittlig «skattekostnad» for selskaper uten revisor er på 17,06, med et tilhørende standardavvik på rundt 34,1.

Forstudie 2 viste at selskaper med revisor har en bedre resultatutvikling enn selskaper uten. Likevel viser tabell 6 at selskaper uten revisor har høyere minimumsverdi for «ordinært resultat» på -1007. Den store forskjellen finner vi i neste kolonne, maksimumsverdien. For selskaper uten revisor er denne verdien satt til 749, mot den andre gruppen på 118 851. Dette gir store utslag for gjennomsnittsverdien hvor selskaper uten revisor ligger på ca. 21. Dette er interessante funn som er motstridende til hensikten for lovendringen, hvor målet var å øke konkurransevnen til selskapene.

5.2 Lineær multippel regresjon

Denne type analyse er det mest anvendte verktøyet for regresjon (Oppen et al., 2020). Svært ofte er det flere variabler som kan relateres til en avhengig variabel, og det er derfor viktig å søke etter årsak-virkningssammenhenger gjennom en lineær multippel regresjonsanalyse.

Antakelsen er at sammenhengene er lineære, men det må tas høyde for at det kan finnes andre forklaringsvariabler som finnes utenfor avhandlingens konseptuelle modell.

Regresjonsmodellen ble presentert i kapittel 3.6 på følgende måte:

$$\text{Skattekostnad} = \beta_0 + \beta_1 \text{Revisor} + \beta_2 \text{Aksjekapital} + \beta_3 \text{Lønnsomhet} + \beta_4 \text{Ansatte} + \varepsilon$$

5.2.1 Test av forutsetninger

Ved bruk av regresjonsanalyse følger også noen forutsetninger, dette for å kunne stole på analysens estimater. Her er det ønskelig å få frem koeffisienter som er unbiased og effisient. Førstnevnte forklares ved at den estimerte koeffisienten er lik populasjonskoeffisienten når det utføres vilkårlige og gjentatte utvalg (Berry, 1993). En effisient koeffisient er unbiased verdien med høyest presisjon eller minst varians. Berry (1993) argumenterer for at bias og varians ikke er absolutte retningslinjer. Det kan være at et unbiased estimat kan gå på bekostning av presisjon, og visa versa. Regresjonsforutsetningen er med på å sikre statistisk konklusjonsvaliditet (Berry, 1993). Regresjonsparameterne og avvikene er ifølge Oppen et al., (2020) ukjente størrelser som vi ønsker å finne. Den metoden som gir de mest pålitelige resultatene er *minste kvadratsums metode* (Skog, 2004), hvor hensikten er å finne estimatene som gjør de kvadrerte avvikene så små som mulig. Det er delte meninger om hvor mange forutsetninger det egentlig er. Det vil bli presentert forutsetningene vi mener er essensielle for å skape validitet i undersøkelsen, samtidig som noen av forutsetningene har allerede blitt analysert i den deskriptive analysen.

Multikollinearitet

Denne forutsetningen forteller at det ikke skal eksistere en perfekt lineær relasjon mellom variablene, kalt «perfekt multikollinearitet» (Berry, 1993). Hvis flere av de uavhengige variablene korrelerer for mye med hverandre, kan dette gi ustabile analyser fordi mye av den samme informasjonen forklares. Det blir derfor umulig å se effekten av en variabel fordi den er forbundet med andre variabler i den konseptuelle modellen (Berry, 1993).

Multikollinearitet eksisterer når det er en sterk korrelasjon mellom to eller flere variabler i regresjonsmodellen (Oppen et al., 2020). For å måle multikollinearitet i en multipl regressjonsanalyse benyttes en VIF-analyse med tilhørende VIF-indeks som et mål på modellens toleranse. Variasjonsinflasjonsfaktoren er uttrykt ved $1/\text{toleransen}$, hvor toleransen beskriver mengden av variasjon i en variabel som er unik (Berge, 2003). VIF-indeksen er tilfreds hvis modellen viser til verdier som ikke beveger seg over 5,5 (Oppen et al., 2020).

Coefficients^a

Model		Collinearity Statistics	
		Tolerance	VIF
1	Fravlg revisor	,897	1,115
	s kapital med/ uten revisor	,398	2,513
	ansatte med/ uten revisor	,381	2,624
	resultat med/ uten revisor	,330	3,029

a. Dependent Variable: skattekostnad med/ uten revisor

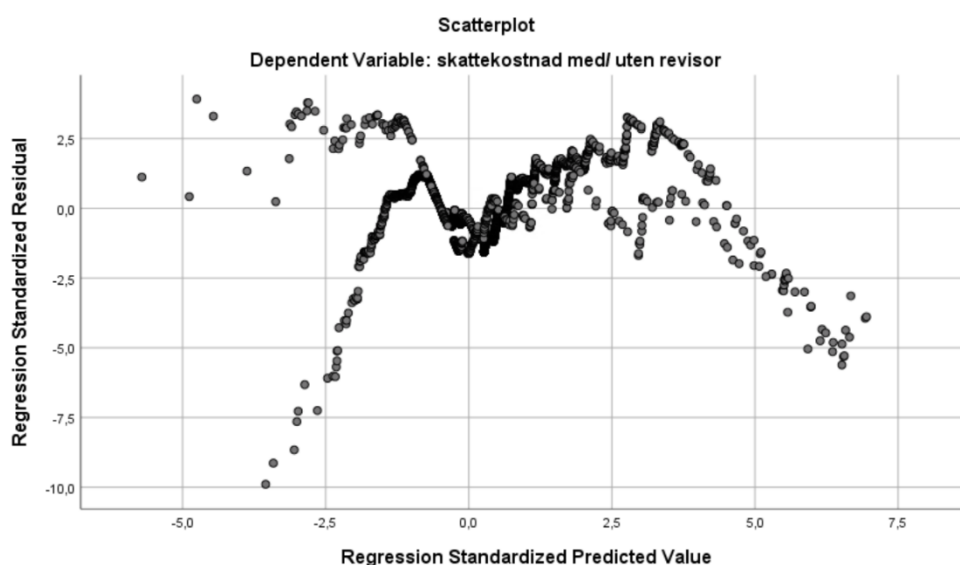
Tabell 7 - Multikollinearitet

I kolonnen til høyre (Statistics VIF) observeres verdier mellom 1,115 og 3,029. Ifølge Oppen et al., (2020) er det ulike meninger om hvor grensene bør ligge. Noen hevder at de ikke bør overstige 5,5, mens andre mener at verdiene ikke er bekymringsfulle før VIF-verdien nærmer seg 10 (Oppen et al., 2020). Når det oppstår multikollinearitet er det hensiktsmessig å slå sammen variablene som har sterk korrelasjon seg imellom. Oppen et al., (2020) påpeker at den nye variabelen må gi teoretisk mening for at det skal være hensiktsmessig å slå sammen. Et annet tiltak er å fjerne variabler som påvirker de høye VIF-verdiene. Det er viktig å være oppmerksom på å ikke øke den systematiske feilen fordi man har fjernet en variabel som har en viktig innvirkning (Berry, 1993). Et siste tiltak er å øke utvalgsstørrelsen for å få frem flere nyanser. Oppen et al., (2020) argumenterer for at det er sjeldent det må innføres tiltak som resultat av brudd på denne forutsetningen. Grunnen er at det ikke finnes klare grenser for hva

som er naturlige verdier, og derfor aksepteres at det er en skjønsmessig vurdering i slike analyser. Ingen av VIF-verdiene befinner seg over 5, mens tolleranseverdien er over 0,1 som Berge (2003) mener er et minimumskrav. Dette betyr at alle variablene i den konseptuelle modellen er utenfor de kritiske verdiene for multikollinearitet. Vi bemerker oss likevel at vi kan ha tendenser for multikollinearitet og sterke korrelasjoner mellom noen av variablene (Vedlegg 1), og aksepterer dette som en svakhet i avhandlingen.

Homoskedastisitet

Denne forutsetningen er relatert til forholdet mellom den avhengige og de uavhengige variablene. Homo betyr lik, mens skedastisitet betyr fordeling (Oppen et al., 2020). Det forutsetter enten lik variasjon eller lik utbredelse (Skog, 2004). Variasjonen rundt regresjonslinjen skal ha samme utslag av både høye og lave verdier av den uavhengige variabelen. Motsatsen omtales som heteroskedastisitet, og betyr at variansen er svært ulik (Oppen et al., 2020). Ifølge Berry (1993) vil variansen i feilleddet i regresjonslikningen ikke være konstant, og det kan oppstå andre formasjoner som viser systematisk variasjon (Skog, 2004).

Figur 22 - Residualplott

Undersøkelsen for homoskedastisitet starter med et residualplott. Hvor tilfeldig variasjon og ingen mønstre indikerer homoskedastisitet (Oppen et al., 2020). Det er svært sjeldent at det er tydelige brudd på denne forutsetningen, men som Oppen et al., (2020) påpeker vil det være av interesse å se etter andre mulige formasjoner hvis funnene ikke er statistisk signifikante

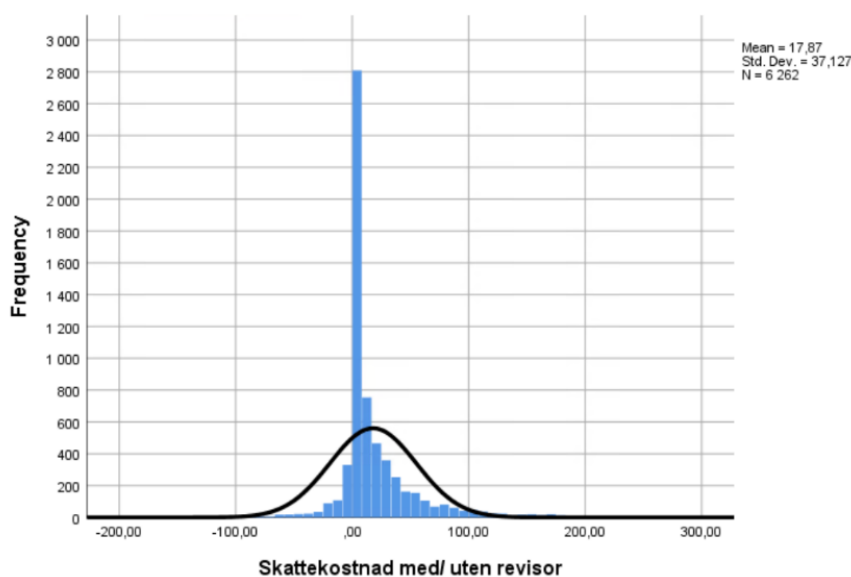
(Oppen et al., 2020). Residualplottet viser til en noe økning i variansen til residualene og dette gir en indikasjon på heteroskedastisitet. En mulig årsak til heteroskedastisitet er ekstreme observasjoner, dette ble påvist med stor spredning i observasjonene i den deskriptive analysen. Det er nærliggende å anta at grunnen skyldes stor utvalgsstørrelse. Før regresjonsanalysen ble det fjernet holdingselskaper, samt selskaper som ikke viste seg å være aktive. Det ble også lagt inn en begrensning på selskapenes skattekostnad på grunn av store variasjoner. Det har ikke lyktes med å fjerne heteroskedastisitet, men fjerning av ekstremverdier har bidratt til å redusere den. Valgene som har blitt gjennomført i denne analysen er mer eller mindre tilsvarende som i lignende studier som ikke har hatt problemer med heteroskedastisitet. Modellen viser i høy forklaringskraft mellom variablene, slik at det kan tolkes at tiltakene har vært hensiktsmessige. Regresjonslinjens forklaringskraft blir presentert senere i dette kapitlet.

Normalfordelte residualer

Denne forutsetningen prøver å undersøke om avvikene eller feilleddet er normalfordelt (Oppen et al., 2020). Hvis det er avvik fra normalitetskravet, men utvalgsstørrelsen er så stor at t-fordelingen nærmer seg normalfordeling, blir ikke dette sett på som et stort problem. Avhandlingen har et utvalg på over 6000 selskaper og det er derfor nærliggende å hevde at t-fordelingen vil nærme seg normalfordelingen. Bergsaker (2019) forklarer at signifikansnivået sjelden oppfyller kravene i tilfeller hvor analysen har en stor mengde data. Dette fordi signifikansnivået har en tendens til å øke ved en slik tilstand. Det er derfor større forklaringskraft i å undersøke histogrammet for å se hvordan verdiene fordeler seg og formen på den klokkeformede kurven.

I en normalfordelingskurve er det interessant å avdekke spisshet (kurtosis) og skjevhet (skewness). Førstnevnte gir et bilde på hvor spiss fordelingen er i forhold til normalfordelingen, og om halene på kurven er strukket (Linnerud, Oklevik, & Slettvoll, 2014). Dersom spissheten er positiv, er verdiene mindre spredt enn normalfordelingen. Dette gjør at kurven er høyere og spissere enn normalfordelingskurven (Linnerud et al., 2014). Dette forekommer i figur 23. Motsatt hvis spissheten er negativ er det større spredning fra normalfordelingen. Kurvens toppunkt vil ligge lavere enn normalfordelingskurven. Skjevhet betyr asymmetri i en frekvensfordeling (Linnerud et al., 2014). Denne forteller at dataen er skjevt fordelt rundt gjennomsnittet. Positiv skjevhet er fordelingen mot større verdier enn gjennomsnittet, mens negativ er mot mindre verdier. Negativ spisshet gjør at kurven skifter

mot venstre ettersom respondentene har angitt lavere verdier enn normalfordelingen. Vi finner en skjevhet på 1,9, noe som ifølge Finch et al., (1997) betyr en fordeling mot større verdier enn gjennomsnittet. Histogrammet viser at dataene er litt skjevt fordelt, men at det er tilnærmet normalfordelt. Vedlegg 4 viser også residualene gjennom et P-Plot.

Figur 23 - Normalfordelingskurve

Andre forutsetninger

Berry (1993) argumenterer for at alle uavhengige variabler skal være kvantitative eller dikotome, og uten målefeil. Denne forutsetningen presiserer også at de uavhengige variablene må minst være dikotome, samtidig som den avhengige ikke kan være det. Hadde den avhengige variabelen vært dikotom hadde det vært hensiktsmessige og foretatt en logistisk regresjonsanalyse. Modellen tilfredsstillende denne forutsetningen, ved at den avhengige variabelen er målt gjennom numeriske verdier. En annen forutsetning er at alle uavhengige variabler har varians forskjellig fra 0 (Berry, 1993). Om det ikke er varians vil det ikke eksistere samvariasjon og ikke føre til noe statistisk signifikante funn (Oppen et al., 2020). Denne forutsetningen ble oppfylt i den deskriptive analysen der vi fant variasjon i samtlige variabler.

5.2.2 Statistisk signifikans og samvariasjon

Statistisk signifikans beskriver sannsynligheten for at resultatene våre er tilfeldigheter (Oppen et al., 2020). Dette kan tolkes ut fra p-verdi (probability value) som forteller om nullhypotesen (H_0) kan forkastes. P-verdien varierer mellom 0 og 1, hvor lavere verdi betyr at observasjonene ikke passer med nullhypotesen. Det avhenger av situasjonen hvilken grense for p-verdien som praktiseres, men normalt benyttes en p-verdi på 5% ($p=0,05$) (Johannessen et al., 2016). P-verdien beregnes ut fra T-verdien, og denne blir mindre med bevegelser mot ytterpunktene i t-fordelingen (Johannessen et al., 2016). Observasjonene viser at samtlige av variablenes P-verdier er signifikante, noe som resulterer i at hypotesene beholdes.

Coefficients^a

Model		Unstandardized Coefficients		Standardized Coefficients	t	Sig.
		B	Std. Error	Beta		
1	(Constant)	-25,922	,786		-32,971	,000
	Har revisor/Har ikke revisor	12,988	1,682	,025	7,723	,000
	Aksjekapital	,048	,001	,504	81,049	,000
	Antall ansatte	10,553	,173	,201	60,856	,000
	Ordinært resultat	,028	,000	,442	71,196	,000

a. Dependent Variable: Skattekostnad

Tabell 8 - Signifikanstest

Gjennom en lineær regresjonsanalyse i SPSS, avdekkes formen til regresjonslinjen, samt hvor stor effekt hver enkel uavhengig variabel har på den avhengige. I tabell 8 registreres startpunktet (β_0) ved Y-aksen på $-25,922$. Dette tallet finnes under ustandardisert beta. «Revisor» har et stigningstall på $12,988$, med en standardisert beta på $0,025$, som betyr at «revisor» har en liten positiv effekt på skattekostnad. T-verdien tester verdiene på regresjonslinjen, og forteller sammen med P-verdien om hypotesene kan beholdes eller forkastes. T-verdiene er uttrykt gjennom standardfeil delt på stigningstallet (Hair et al., 2018), hvor stor standardfeil øker T-verdien.

Variabelen «aksjekapital» har et stigningstall på $0,048$, med en lav standardfeil på $0,001$. Standardisert beta har en verdi på $0,504$ som ifølge Oppen et al., (2020) betyr at «aksjekapital» har en sterk positiv effekt på «skattekostnad». «antall ansatte» har et høyt stigningstall på ca. $10,553$, med en standardfeil på $0,173,1$. En standardisert beta på $0,201$ betyr at «antall ansatte» har en svak positiv effekt på «skattekostnad». Den siste uavhengige variabelen «ordinært resultat» har et lavt stigningstall på $0,028$, dette resulterer i ingen

standardfeil. Standardiserte beta for denne variabelen er 0,442 som betyr at «ordinært resultat» har en moderat positiv effekt på «skattekostnad»

Den mest interessante observasjonen i denne tabellen er P-verdien. Denne står for «probability value», og er signifikanssannsynligheten (Johannessen et al., 2016). Dette er sannsynligheten for å forkaste en riktig nullhypotese (H_0). For at signifikansnivået skal være på 95%-konfidensintervall, ble det tidligere poengtert at p-verdien ikke kan overstige 0,05. Samtlige P-verdier i tabell 8 er signifikante, som resulterer i at hypotesene beholdes.

5.2.3 Determinasjonskoeffisienten (R^2)

Det er ønskelig å kontrollere for bakenforliggende tredjevariabler, som ifølge Johannessen et al., (2016) kan skape spuriøse sammenhenger mellom de uavhengige og den avhengige variabelen. For å finne mål på regresjonslinjens forklaringskraft benyttes determinasjonskoeffisienten som skal forklare den totale variansen mellom X og Y. Denne verdien kan aldri overstige 1. En determinasjonskoeffisient på 1 betyr det at det er perfekt samvariasjon, og observasjonene vil ligge på regresjonslinjen.

Når koeffisienten er under 0,5, betyr dette at over 50% av variasjonen i Y ikke blir forklart og finnes derfor utenfor den konseptuelle modellen. Ifølge Gripsrud et al., (2004) er det da hensiktsmessig å trekke inn flere forklaringsvariabler. Oppen et al., (2020) hevder det finnes ulike meninger om hva som er sterk eller en svak forklaringskraft, men det finnes noen tommelfingerregler. Verdien under 0,3, altså 30% forklaringskraft kategoriseres som svak samvariasjon, mellom 0,3 og 0,49 anses som moderat, mens mellom 0,5 og 1 er sterk samvariasjon.

Model Summary^b

Model	R	R Square	Adjusted R Square	Std. Error of the Estimate	R Square Change	Change Statistics			Sig. F Change
						F Change	df1	df2	
1	,930 ^a	,865	,865	49,940506	,865	10101,255	4	6318	,000

a. Predictors: (Constant), (Aksjekapital >= 30) & (Aksjekapital <= 1500) & (Skattekostnad >= 200) & (Skattekostnad <= 250) (FILTER), Ordinært resultat, Har revisor/Har ikke revisor, Antall ansatte

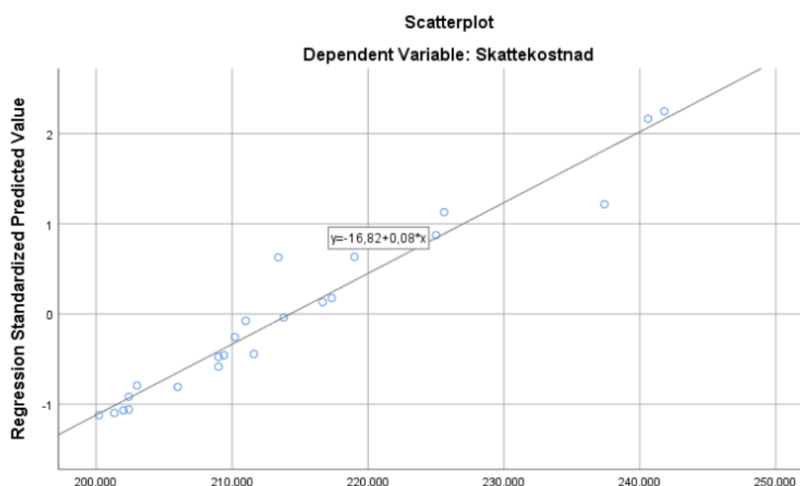
b. Dependent Variable: Skattekostnad

Tabell 9 - Determinasjonskoeffisienten

Gjennom regresjonsanalyse i SPSS finner vi determinasjonskoeffisienten R^2 . I tabell (9) observerer to mål på forklaringskraften. Justert R^2 er litt strengere den vanlig R^2 , fordi denne justerer for utvalget (Hair et al., (2018). Vi finner en forklaringskraft på 86,5% av den totale variansen i Y, altså «skattekostnad». Etersom samtlige variabler i tabell 8 var signifikante, er

det ikke unaturlig at denne koeffisienten er høy. Likevel anses det som en svakhet i modellen at denne verdien er høy, det er derfor begrensede muligheter for å ta inn andre forklaringsvariabler.

Nedenfor vises regresjonslinjen i sin helhet med «skattekostnad» som den avhengige variabelen. Denne viser hvordan en økning i de uavhengige variablene er med på å øke totalverdien til den avhengige. Et fåtall av selskapene ligger et stykke unna regresjonslinjen. Dette resulterer i en høyere forklaringskraft som er gitt ved R^2 . Regresjonslinjen viser i tillegg at alle de uavhengige variablene har en positiv påvirkning på «skattekostnad»

6. Resultater og diskusjon

6.1 Forskningsspørsmål 1

Ble det opprettet flere aksjeselskaper etter lovendringen?

Riksrevisionen (2017) la i sin rapport at 80% av selskapene som ble etablert etter opphevelsen valgte bort revisjon i Sverige. Dette var et interessant funn og la grunnlaget for en lignende kartlegging i denne avhandlingen. I forstudie 1 ble det presentert resultater som angir selskapers etableringshyppighet i små aksjeselskaper før og etter lovendringen i 2011. Studien tok for seg selskaper i risikobrancher som omfatter kontantfremmende selskapene restaurant, frisør og bilpleie, maler og glassarbeid, budbil og snekker.

I perioden 2006-2010 viser forstudie 1 at det er en passiv økning i antall selskaper med en økning på 17%. Det er først året etter fritaket for revisjonsplikten de mest interessante funnene avdekkes. 40% av selskapene som ble etablert i 2011 var innenfor terskelverdiene med mindre enn fem millioner kroner i samlede driftsinntekter, selskapets balansesum er mindre enn 20 millioner kroner, og gjennomsnittlig antall ansatte overstiger ikke ti årsverk (Aksjeloven, 2016, §7-6(1)). Totalt antall etablerte selskaper økte med 35% fra året før. Året etter at bortfallparagrafen ble fastsatt ble det en stor økning i antall selskaper med 536 etableringer, hvorav 50% av disse var innenfor terskelverdiene.

Årene etter er viser en klar økende tendens i antall nyetablerte selskaper innenfor risikobrancher. Lovendringen i 2012 knyttet til selskapers etablering med aksjekapital på 30.000 som et minimumskrav. Dette kan ha hatt en påvirkning på antall nyetablerte selskaper. Dette kommer som en naturlig konsekvens av at lavere inngangsbarrierer kan bidra til en økning i antall selskaper. Forskningsspørsmål 1 har undersøkt om det etableres flere selskaper etter at bortfall av revisjonsplikten for små aksjeselskaper ble vedtatt, og funnene tilsier at dette er tilfellet. På bakgrunn av manglende ressurser i skatte- og avgiftsmyndighetene i Norge, er det bekymringsverdig at det er en hyppigere etableringsrate etter lovendringen i 2011.

6.2 Forskningsspørsmål 2

Viser selskaper uten revisor til høyere økonomisk vekst?

Funnene knyttes til forstudie 2 og omfatter en kartlegging av selskapene som inngår i risikobransjer og deres økonomiske resultat. Forstudien har tatt utgangspunkt i nevnte risikobransjer og har gjort en sammenligning i det ordinære resultatet til selskaper innenfor terskelverdiene knyttet til fravalgt revisor. Det har blitt gjort en tilsvarende undersøkelse i Sverige hvor funnene tydelig viste at selskaper som ikke benytter seg av revisjon viser til en dårligere lønnsomhet. Dette er et uønsket og ikke minst oppsiktsvekkende funn fordi hensikten med selve opphevingen var å bidra til økt konkurranse mellom selskapene og bedre lønnsomhet gjennom besparelser knyttet til revisjonshonorarer.

I den svenske rapporten (Riksrevisionen, 2017) ble det konkludert med at funnene som ble gjort la føringer for å kunne anta at oppheving av revisjonsplikten virket mot sin hensikt. Disse meningene ble skapt gjennom selskaper som velger bort revisjon skulle øke lønnsomheten og styrke konkurransen mot andre selskaper. Dette skapte en motsatt effekt som viser at selskaper uten revisor viser til lavere lønnsomhet enn selskaper med revisor. Tendensen i samtlige grafer som er presentert i forstudie 2 viser at det ordinære resultatet i nesten samtlige regnskapsår er høyere i selskaper med revisor. De store avvikene finnes spesifikt i maler og glassarbeid bransjen som viser at selskaper uten revisor har høyere ordinært resultat enn selskaper med revisor frem til 2018, men at kurven inn mot 2019 skifter retning i favør selskaper med revisor. Et kroneksempel på høyere lønnsomhet i selskaper med revisor er budbilbransjen som viser en tydelig økning fra 2016. Selskaper uten revisor har en fallende kurve fra 2017.

Forstudiens funn viser også i stor grad samme tendensen som rapporten fra Sverige. Selv om grafene viser til negativ vekst i de fleste regnskapsår så er det allikevel betydelig høyere lønnsomhet i selskapene med revisor. En mulig forklaringsfaktor kan være at selskaper uten revisor mangler kunnskapen og evnen til å ta gode økonomiske beslutninger. Den positive konsekvensen av å velge bort revisor er at det tidligere betalte revisjonshonoraret kan forvaltes inn i andre deler av selskapet for å styrke lønnsomheten. Motstykket og den negative konsekvensen er at selskaper uten økonomisk rådgivning fra revisor tar egne økonomiske valg som baserer seg utelukkende på kognitive og begrensede kunnskaper som kan svekke lønnsomheten. På den måten virker fravalg mot sin hensikt fordi selskapene ikke evner å ta

riktige økonomiske beslutninger, og sitter igjen med et dårligere resultat kontra selskaper som ser nytten av økonomisk veiledning. Forskningsspørsmål 2 har undersøkt om selskaper uten revisor viser til en høyere økonomisk. Funnene viser imidlertid at selskaper med revisor har et høyere ordinært resultat enn selskaper uten.

6.3 Forskningsspørsmål 3

Har flertallet av selskapene i risikobransjene valgt å beholde revisor?

Funnene ble gjort gjennom forstudie 2 som viser selskapers fravalgte hyppighet på bransjenivå og beskrivende statistikk som viser totalt fravalg i alle bransjer. Hver bransje er representert med sine fravalg-observasjoner og viser den prosentvise fordelingen av revisor/ ikke revisor. Felles for alle bransjene er at fravalgsprosenten er 90% eller høyere i samtlige bransjer. Gjennomsnittlig prosent for selskapene som har valgt bort revisor er ca. 7%. Den beskrivende statistikken viser det totale bildet av selskaper som har beholdt/ ikke beholdt revisor hvorav 5840 har valgt bort revisjon og 486 har beholdt, av den totale utvalgsstørrelsen på 6326 selskaper.

Dette er bekymringsverdige tall, kontrollorgan som Økokrim og Skatteetaten bør se på med største alvorlighet. Dette er selskaper i bransjer Økokrim omtaler som risikobransjer hvor det er større sannsynlighet for å begå økonomisk kriminalitet. Den eksterne revisors tilsyn begrenser sannsynligheten for lovbrudd, samt bidrar til regnskapskvalitet, kontroll og skattegrunnlag. Ved fravalg eksisterer ikke dette kontrollelementet. Ekstern regnskapsfører kan til en viss grad redusere faren for ulovlige handlinger, men sitter ikke på samme kompetansebase som revisorer. Dette frigjør i større grad muligheten og incentivet for at selskapene begår kriminelle økonomiske handlinger og at disse i tillegg holdes skjult.

Forstudie 2 og beskrivende statistikk har undersøkt fravalgshyppigheten blant selskapene i risikobransjer. Det har blitt presentert tall fra hver enkelt bransje, samt det totale fravalget. Funnene viser at problemstillingen ikke gir et korrekt bilde av den opprinnelige antagelsen om at selskaper i risikobransjer velger bort revisor fremfor å beholde.

6.4 Hypoteser

Analysene fra kapittel 5 viser at avhandlingens hypotesetestede variabler har alle en signifikant positiv sammenheng med skattekostnad. Dette kapitlet vil diskutere funnene om fravalg revisor, selskapenes aksjekapital, resultat og antall ansatte, med hensyn på hypotesene som ble utviklet i kapittel 3, samt tidligere forskning og teori.

6.4.1 Revisor

H1: Revisor har en positiv påvirkning på selskapets skattekostnad

Den deskriptive statistikken i tabell 3 viser at av det totale utvalget på 6344 som inngår i risikobrandsje, ble det funnet at 5840 av disse er uten revisor. Dette gir en fravalgsprosent på 92,3%. 486 av selskapene har valgt å beholde revisor. Tabell 3 aktualiserer bekymringen til Økokrim og Skatteetaten, hvor fravalg av revisor kan muliggjøre skatteunndragelse og annen økonomisk kriminalitet i større grad. En regnskapsfører kan delvis kompensere for mangelen av kontroll, men som tidligere argumentert har ikke revisor og regnskapsfører samme rolle når det kommer til skatteoppgaver. Tabell 4 viser at 839 selskaper hverken har revisor eller ekstern regnskapsfører. Skatte- og avgiftsmyndighetene må stole på at disse selskapene praktiserer god internkontroll.

Det er ikke gitt at fravalg av revisor vil tilsi at selskapet bedriver skatteunndragelse.

Rapporten fra Langli (2015) finner at antall skatteunndragelser generelt sett ikke har økt.

Verdt å merke seg er at denne rapporten baseres på tidsperioden 2006-2012. En antakelse er at situasjonen kan ha endret seg. Riksrevisionen (2017) viser at selskaper som begår økonomisk kriminalitet står uten revisor og det er derfor nærliggende å anta at samme tilfellet kan ha oppstått i Norge. I kapittel 5.2.2 kommer det frem at avhandlingens første hypotese viser en signifikant positiv sammenheng mellom variablene «revisor» og «skattekostnad». Effekten av samvariasjon var lavere enn først antatt da denne verdien ble beregnet til 0,025. Dette betyr at fravalg av revisor kun har en liten positiv effekt på selskapenes skattekostnad. Funnene får støtte fra den deskriptive statistikken som viser at selskaper uten revisor har en gjennomsnittlig skattekostnad på 17, mens selskaper med revisor har et gjennomsnitt på 90. Funnene kan relateres til prinsippal-agent problemet (Alchian & Demsetz, 1972; Stieglitz, 1975; Jensen & Meckling, 1976), hvor agenten kan styres av egeninteresser ved å unndra beskatning, og på denne måten bryter med samfunnsinteressene. Det forutsettes også

asymmetrisk informasjon mellom rapporterende selskap og myndigheter når selskaper ikke har revisor. Ledelsen er begrenset rasjonelle med ønske om egen nyttemaksimering (Eisenhardt, 1989). Dette kan gjenspeiles fra funnene i analysen ettersom det er store avvik mellom selskapenes skattekostnad. Funnene gir også støtte til antagelsen om at revisjon kan oppleves som et kontrolltiltak ettersom resultatene viser avvik i skattekostnaden (Jensen & Meckling, 1976).

Det finnes lite forskning på fravalg av revisjon, men masteravhandlingen til Nygaard (2016) viser at fravalg gir økt skatteaggressivitet. Dette gir støtte til avhandlingens problemstilling om at selskaper uten revisor betaler mindre skatt enn selskaper med revisor. Stenheim et al., (2017) og Langli (2015) argumenterer for at fravær av revisor bidrar til lavere regnskapskvalitet. Ettersom regnskapet er et viktig informasjonsverktøy er det nærliggende å anta at informasjonsasymmetrien mellom prinsipal og agent ikke reduseres når selskaper velger bort revisjon. Analysen gir signifikante funn fra variabelen «revisor». Med kombinasjon av andre studier kan vi konkludere med at revisor har en positiv effekt på selskapenes skattekostnad.

6.4.2 Aksjekapital

H2: Aksjekapital har en positiv påvirkning på skattekostnaden

Bruk av aksjekapital for å studere selskapers skatteatferd er et manglende element i tidligere bidrag. Vi finner dette bemerkelsesverdig ettersom minimumskravet for aksjekapital ble innført allerede i 2012 (Revisorforeningen, 2020). Avhandlingen ønsket å analysere om selskapenes aksjekapital påvirkes av deres totale skattekostnad, og på denne måten kan være en indikator på skatteunndragelse. Fra tabell 5 analyseres først selskaper som har registrert revisor. Tabellen sier at gjennomsnittlig aksjekapital for selskaper med revisor er på 817,32, med et tilhørende standardavvik på 5063. Høyt standardavviket skyldes store avvik mellom maks og minimumsverdi. Selskaper uten revisor har en gjennomsnittlig aksjekapital på 72,72, noe som er langt lavere enn den andre gruppen. Den høyeste registrerte aksjekapitalen blant selskaper uten revisor er på 1250.

Funnene belyser det Revisorforeningen (2020) fremhever i sin rapport om at selskaper uten revisor har den laveste aksjekapitalen. Rapporten tar riktignok for seg generelle bransjer, men denne avhandlingen kan konkludere med at forholdene er det samme i risikobrandsjer. Å senke

minimumskravet til 30 000 har åpnet opp flere nyetablerte selskaper, dette vises også i forstudie 1 der det observeres en markant økning i nyetablerte selskaper etter lovendringen. Aksjekapitalen er en viktig faktor for selskapenes kapitalbase og ressurser. Uten de nødvendige midlene kan det tenkes at aktørene ikke handler rasjonelt som en konsekvens av begrensede ressurser og kunnskap til å omsette dette til gode beslutninger. Basert på frekvensfordelingen i forstudie 1 antas det høy konkurranseintensitet i risikobransjene i Norge.

Med manglende kapitalbase og dårlige forutsetninger til å lykkes på langsikt kan det være slik at ledelsen endrer sin skatteatferd ved å bli mer skatteaggressiv. For skatte- og avgiftsmyndighetene i Norge kan denne variabelen være en god indikator for utvelgelse av selskaper som skal kontrolleres. Manglende rasjonalitet blant ledelse kan relateres til Simon (1976) sine adferdsparadigmer, aktørene maksimerer sin egen nytte basert på den kunnskapen og informasjonen man har til rådighet. Rapporten fra Revisorforeningen (2020) hevder at flertallet av selskapene med lav aksjekapital er nyoppstartede og har færre erfaringer knyttet til økonomiske beslutninger. Tankene til Simon (1976) handler om at adferdsteorien består av det indre livet i selskapet. Med fravær av revisor og ekstern kontroll er det naturlig å tenke at aktørene endrer sitt adferdsmønster som kan resultere i at beslutninger i større grad baserer seg på overskuddsmaksimering.

Tabell 8 viser at «aksjekapital» har en signifikant positiv sammenheng med «skattekostnad», og en høy t-verdi på 81,049. Dette betyr at halene på normalfordelingen krympes inn, og at toppunktet blir spissere (Johannessen et al., 2016). Målingene på «aksjekapital» finner at denne har en sterk positiv effekt på «skattekostnad». Vi får dermed støtte fra hypotese 2 om at selskapenes aksjekapital har en positiv effekt på selskapenes skattekostnad.

6.4.3 Lønnsomhet

H3: Selskapenes lønnsomhet har en positiv påvirkning på deres skattekostnad

Lignende studier har kontrollert for selskapenes lønnsomhet for å studere skatteunndragelse (Gupta & Newberry, 1997; Zemzen & Khaoula, 2013). Felles for alle er at det er en sammenheng mellom resultat og skatteaggressivitet. Rapporten fra COSO (2010) viste at selskaper som ble anmeldt for økonomisk kriminalitet hadde underskudd i årene før de ble oppdaget. Når det oppstår økonomisk press er det nærliggende å anta at ledelsens beslutninger ikke alltid er i samsvar med sosiale normer. Dette kan trekkes koblinger til «administrativ man» (Simon, 1976), hvor organisatorisk adferd ikke forutsetter full rasjonalitet (Fallan, 2003). Selskaper uten revisor som lever under økonomisk press vil dra fordel av at myndighetene har redusert kontroll og vil være et insentiv for å begå unndragelser. Hensikten med å fjerne revisjonsplikten var i hovedsak å bedre selskapenes konkurranseevne (Prop. 51L (2010-2011), 2010). Det var derfor av interesse å undersøke om selskaper uten revisor viste til bedre lønnsomhet og om lovendringen ikke virket mot sin hensikt. Gjennom operasjonaliseringen som ble gjort i kapittel 3 ble ordinært resultat benyttet som mål selskapenes lønnsomhet. Dette er en postering i resultatregnskapet som ikke medregner ekstraordinære poster (Langli, 2016). Dette gir et mer rettmessig bilde av selskapets tilstand.

Forstudie 2 analyserte resultatveksten for selskapene som inngår i risikobrancher i perioden 2015-2019. Funnene viser at selskaper som benytter seg av revisor har et signifikant bedre resultat enn selskaper uten. I tabell 5 kommer det frem at selskaper med revisor har et gjennomsnittlig resultat på 809. Det er store avvik mellom minimum og maksimumsverdier ettersom utvalgsstørrelsen er stor. Laveste observerte resultat blant selskapene med revisor var på -29 070, mens den høyeste er 118 851. Det har ikke blitt kontrollert for geografisk område, noe som selvsagt kan ha stor påvirkning på selskapenes etterspørsel. I forstudie 2 kommer det frem at det er store skift i resultatene til selskapene med revisor, derfor må det gjøres en skjønnsmessig vurdering på hvor god denne variabelen er.

Vedrørende lønnsomheten til selskapene uten revisor, hadde vi en antakelse om at denne skulle være bedre basert på hensikten med opphevelsen. Laveste observerte resultat var – 1007, noe som er langt bedre enn den laveste verdien for selskaper med revisor. Den høyeste observasjonen var 749 som er langt lavere enn for de andre selskapene. Gjennomsnittlig

resultat er ca. 21 for selskaper uten revisor, mot 809 for selskaper med. Funnene understreker at selskaper som har fravalgt ikke viser til bedre lønnsomhet, noe som er motstridende med det Regjeringen hadde som hensikt med opphevingen. Tabell 8 viser en signifikant positiv sammenheng mellom «ordinært resultat» og «skattekostnad», med en t-verdi på 71,196 som betyr en smal normalfordelingskurve med høyt toppunkt (Johannessen et al., 2016). «Ordinært resultat» har en moderat positiv effekt på «skattekostnad», med en verdi på 0,442. Vi får støtte for hypotese 3 om at selskapenes ordinære resultat har en positiv påvirkning på skattekostnaden. Det tas forbehold om at dårligere lønnsomhet ikke automatisk resulterer i økt skatteunndragelse, men basert på tidligere studier (Gupta & Newberry, 1997; Zemzen & Khaoula, 2013) vises det en signifikant sammenheng mellom lønnsomhet og skatteaggressivitet.

6.4.4 Ansatte

H4: Antall ansatte har en positiv påvirkning på selskapenes skattekostnad

Variabelen er målt med hensikt på selskapenes størrelse, og dermed oppdagelsesrisikoen for å bli oppdaget for skatteunndragelse. Gupta og Newberry (1997) fant en negativ sammenheng mellom selskapets størrelse og skatteatferd som betyr at økt størrelse reduserer skatteaggressiviteten. Det er naturlig å tenke at større selskaper har et høyere ordinært resultat, og betaler dermed mer skatt. Selskaper som har et lavt antall ansatte der eier står for den daglige driften vil også muliggjøre lovbrudd i mye større grad enn i selskaper der rapporteringen må gå igjennom flere ledd, spesielt hvis ekstern regnskapsfører ikke har innsyn i selskapenes finansielle rapportering. I slike tilfeller kan rapporteringen bære preg av manglende objektivitet og nøytralitet. Eiers handlinger kan være styrt av kognitive begrensninger som kan relateres adferdsparadigmene til Simon (1976). Når eieren i et selskap har stor beslutningsmyndighet med få ansatte, muliggjør dette i mye større grad til økonomiske ulovligheter og reduserer oppdagelsesrisikoen.

Arntsen et al., (2012) argumenterer for at oppdagelsesrisikoen avhenger sterkt av bransje. Ved kvantitative undersøkelser er det krevende å finne et mål på oppdagelsesrisiko, men det er nærliggende å anta at lavt antall ansatte vil øke risikoen for feilrapportering. Arntsen et al., (2012) finner også blant annet at det er stor prosentandel av respondentene som svarer at oppdagelsesrisikoen i risikobransjer er relativt lav. Dette forklares ved at kunnskapen om

skatteunndragelser er langt høyere i selskapene som inngår i denne kategorien. Basert på forstudie 1 der det ble observert mange nyetablerte selskaper, kan det tolkes dithen at dette reduserer oppdagelsesrisikoen ved at myndighetene ikke har mulighet til å kontrollere samtlige selskaper. Dette påpekes fra Allingham og Sandmo (1972), der redusert risiko for å bli oppdaget øker sannsynligheten for skatteunndragelse. En ekstern regnskapsfører kan ifølge Arntsen et al., (2012) delvis kompensere for mangelen på revisor der regnskapsfører fungerer som en barriere mot skatteunndragelser. Langli (2015) støtter også denne antakelsen med funn som viser reduserende regnskapskvalitet for selskaper som kun rapporterte internt.

I tabell 5 er ansatte målt med et intervall mellom 1-10. Dette blant terskelverdiene for å ha mulighet til å velge bort revisor. For selskaper med revisor finner vi et gjennomsnittlig antall på 4,47. Selskaper uten revisor ligger på 3,67 per selskap (tabell 6). Dette indikerer at det er små forskjeller i antall ansatte mellom de to gruppene. Tabell 8 viser en signifikant positiv sammenheng mellom «antall ansatte» og «skattekostnad» hvor antall ansatte har en moderat positiv effekt på selskapenes skattekostnad. Vedlegg 2 og 3 viser grafisk hvordan skattekostnaden endrer seg i takt med antall ansatte. Ved seks ansatte viser skattekostnaden større avvik mellom selskapene. Både Zemzen og Khaoula (2013), og Langli (2015) finner også det samme i sin studie der ansatte har en negativ påvirkning på skatteaggressiviteten til selskapene. Basert på analysekapitlet hvor det blir påvist samvariasjon og signifikans, betyr dette at vi får støtte for hypotese 4 og kan konkludere med at antall ansatte i selskapet har en positiv påvirkning på skattekostnad.

7. Konklusjon og videre forskning

7.1 Konklusjon

Avhandlingen har undersøkt om fravalg av revisjon blant små aksjeselskaper har resultert i lavere skattekostnader som en indikasjon på økonomisk kriminalitet. Dette har blitt utforsket gjennom forhold som fravalg av revisjon, aksjekapital, lønnsomhet og størrelse på selskap. Motivasjonen for undersøkelsen var i kombinasjon med aksjelovendringen i 2011 og tidligere forskning som hevder at endringen reduserer kontrollen hos norske myndigheter. Forholdet mellom fravalg av revisjon og selskapenes skattekostnad er en interessant og aktuell problemstilling som er av interesse for flere.

Avhandlingens problemstilling undersøker om fravalg av revisortjenester i kombinasjonen med overnevnte forhold, har påvirkning på selskapenes skattekostnad. Revisor har en signifikant positiv effekt på selskapenes skattekostnad, som indikerer at selskapene som har valgt bort revisor betaler mindre skatt. Funnet støttes av tidligere forskning, samtidig som det kan sees i lys av prinsipal-agent problemet og økonomiske adferdsparadigmer. Det finnes derfor en sammenheng mellom fravalg av revisjon og redusert skattekostnad. Med hensyn på funnene som har blitt avdekket, besvares avhandlingens problemstilling med å konkludere at: selskaper som velger bort revisor betaler mindre skatt.

Videre i avhandlingen ble aksjekapital, ordinært resultat og antall ansatte analysert som faktorer som påvirker selskapenes skattekostnad. Det ble funnet en signifikant positiv sammenheng mellom aksjekapital og skattekostnad. Denne sammenhengen var sterkere enn revisor og skattekostnad. Avhandlingen konkluderer med at det er en sammenheng mellom kapitalbase og skattekostnad, og at lav aksjekapital har større påvirkning enn fravalg av revisor på selskapenes skattekostnad. For selskapenes ordinære resultat ble det funnet en signifikant positiv sammenheng med skattekostnad. Effekten var større enn sammenhengen mellom revisor og skattekostnad, men ikke like sterkt som aksjekapital. Det konkluderes derfor med at ordinært resultat har en positiv sammenheng med skattekostnad. Den siste sammenhengen som ble studert var størrelse på selskap og skattekostnad, denne ble målt gjennom antall ansatte. Avhandlingen finner at det er en signifikant positiv sammenheng, men i mindre grad enn forholdet mellom revisor og skattekostnad. Funnene i avhandlingens samsvarer med Økonomiske adferdsparadigmer, prinsipal-agent teori og tidligere forskning. I

tillegg bekrefter avhandlingen bekymringene rundt lovendringen, dette styrker undersøkelsens validitet.

Avhandlingen har analysert og avdekket faktorer som påvirker selskapenes skattekostnad som opererer i risikobransjer. Funnene er av interesse spesielt for Økokrim, Skatteetaten og Revisorforeningen som alle har uttrykt sin misnøye til lovendringen. Kunnskapen som medføres fra denne avhandlingen kan bidra til å sette føringer og begrensninger når nye forslag i aksjeloven skal diskuteres. Ettersom avhandlingen avdekker forhold i selskaper som har en sammenheng med skattekostnad, kan dette være nyttig informasjon for Skatteetaten i deres utvelgelse av selskaper og bransjer som skal kontrolleres.

7.2 Videre forskning

Denne avhandlingen fant at fravalgsselskapene i risikobransjer har lavere skattekostnad. Funnene som et resultat av forstudiene viste at selskaper i utsatte bransjer innenfor terskelverdiene velger bort revisor og at lønnsomheten til disse er lavere enn selskaper som har beholdt. Lavere skattekostnad reduserer inntektskilden til staten og bidrar til lavere samordning og velferd. Det er allikevel viktig å påpeke at skattekostnaden kun er et mål på skattebetalinger og at det kan være flere bakenforliggende faktorer til at selskaper betaler mindre skatt. Konklusjonen i avhandlingen kan heller ikke fastslå at lovendringen har ført til økt skatteunndragelse, men kan gi føringer for hva slags ringvirkninger lovendringen har medført.

Langli (2015) fant i sin studie at fravær av revisjon ikke har ført til økt skatteaggressivitet, mens Nygaard (2016) fant en motsatt utvikling i atferden årene etter lovendringen. Ettersom det blir avdekket forskjellige funn som et resultat av lengre tidshorisont, er det hensiktsmessig å studere denne avhandlingen på et senere tidspunkt, ettersom terskelverdiene for fravalg ble ytterligere nedjustert i 2018. Det har blitt avdekket en trend i denne avhandlingen om at selskaper har høyere fravalgsandel og at det er nærliggende å anta at denne ikke er redusert etter 2018.

En annen interessant innfallsvinkel er å se på om fravalg av revisjon har endret kreditorenes skjønnsmessige vurdering av lånefinansiering, om de har fått strengere rutiner for å kontrollere disse selskapene. Revisorforeningen (2019) påpeker at selskaper i Skandinavia rangeres høyest i måling av tillit og at transaksjonskostnadene mellom næringsdrivende er

betydelig lavere enn i andre land. I Danmark er denne tilliten brutt. Jyske Bank har innført krav om dokumentasjon som krever revisor for nye lånekunder. Selskaper uten revisor blir ikke vurdert og vil få direkte avslag i søknaden. Langli (2015) presenterer at fravalg av revisor ikke får negative finansieringseffekter. Renten blir ikke høyere, og det bidrar ikke til problemer knyttet til tilgang på kreditt. Rapporten kom relativt tidlig etter lovendringen og det vil være aktuelt å gjøre en slik undersøkelse i nyere tid for å kartlegge om bankene har endret sine skjønnsmessige holdninger, og om fravalg av revisjon har bidratt til finansieringseffekter. En slik undersøkelse aktualiseres ytterligere på bakgrunn av en nedjustering av terskelverdiene i 2018 som gjør at flere selskaper kan velge bort revisor.

Bibliografi

- Aksjeloven. (2016). *Lov om aksjeselskaper 13 juni 1997*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1997-06-13-44>
- Alchian, A. A., & Demsetz, H. (1972). *Production, information cost, and economic organization*. American Economic Association.
- Allingham, M., & Sandmo, A. (1972). *Income tax evasion: A theoretical analysis*. Journal of public economics.
- Arntsen, S. F., Berset, A., & Reiersen, T. (2012). *Opplevd oppdagelsesrisiko*. Skatteetaten analyseteam. Hentet fra <https://www.skatteetaten.no/globalassets/om-skatteetaten/analyse-og-rapporter/rapporter/oppdagelsesrisiko.pdf>
- Arrow, K. J. (1996). *The Economics of Information: An Exposition*. Kluwer Academic Publishers.
- Baksaas, K. M., & Stenheim, T. (2015). *Regnskapsteori*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Bamle, M., & Bruu, B. (2019). *Økonomisk kriminalitet - trusler og tiltak*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Berge, E. (2003). *Anvendt statistisk dataanalyse i samfunnsvitenskap*. Handelshøgskolen NTNU, Institutt for sosiologi og statsvitenskap. Trondheim: Handelshøgskolen NTNU. Hentet fra <http://www.erlingberge.no/SOS3003L14H04.pdf>
- Bergsaker, A. S. (2019). *Statistisk analyse i SPSS*. Oslo: Universitetet i Oslo. Hentet fra https://www.uio.no/for-ansatte/kompetanse/tema/data/it-forskning/spss/spss2019_oppf.pdf
- Berry, W. D. (1993). *Understanding regression assumptions*. Newbury Park, California: Sage Publications.
- Bruu, B. (2019). *Mislighetsrisiko*. Revisjon og Regnskap.
- COSO (Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission. (2010). *New study indicates financial frauds result in stock price decline*. COSO. Hentet fra https://www.coso.org/Documents/COSOReleaseonFraudulentReporting2010PDF_002.pdf
- Demsetz, H. (1982). *Economic, legal and political dimensions of competition*. Amsterdam: North Holland Publishing Company.
- Det Kongelige Finansdepartementet. (2010-2011). *Prop. 51L (2010-2011). Endringer i revisorloven og enkelte andre lover (unntak fra revisjonsplikt)*. Oslo: Finansdepartementet.
- Douma, S., & Schreuder, H. (2008). *Economic approaches to organizations* (4. utg.). New Jersey: Prentice Hall.
- Drage, K. (2010). Ekstern revisor og økonomisk kriminalitet. I D. n. revisorforeningen, *Revisjon og regnskap* (ss. 57-62). Den norske revisorforeningen .
- Easterby-Smith, M., Thorpe, R., Jackson, P. R., & Jaspersen, L. J. (2018). *Management and Business Research* (6. utg.). Los Angeles, California: SAGE.

- Eisenhardt, K. (1989). *Agency Theory: An Assessment and Review* (14. utg.). The Academy of Management Review.
- Ellingsen, S., & Drageset, S. (2008). *Kvalitativ tilnærming i sykepleierforskning: en introduksjon og oversikt*. Norsk tidsskrift for sykepleierforskning. Hentet fra <https://vid.brage.unit.no/vid-xmloi/handle/11250/273570?locale-attribute=no>
- Elster, J. (2007). *Explaining the social behavior: more nuts and bolts for the social sciences*. Cambridge, Massachusetts: Cambridge University Press.
- Fallan, E., Antonsen, S., Fallan, L., & Olsen, T.-E. (2017). Bortfall av revisjonsplikt og utsatte bransjer. I T. Busch, J. O. Olaussen, & I. J. Pettersen, *Bred og spiss! NTNU Handelshøgskolen 50 år: en vitenskapelig jubileumsantologi* (ss. 77-94). Bergen: Fagbokforlaget.
- Fallan, L. (1989). *Skatteplanlegging og skatteplanleggingsadferd i næringsvirksomhet*. Trondheim: Trondheim økonomiske høgskole.
- Fallan, L. (2003). På ære og samvittighet. Om økonomisk atferd, skatt og moral. I *Praktisk økonomi og finans* (4. utg., ss. 41-51). Universitetsforlaget.
- Fallan, L. (2011). *Økonomistyring, skatter og verdsettelse*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Fallan, L., & Pettersen, I. J. (2016). *Bedriftsøkonomiske atferdsteorier - endrede perspektiver på atferd, koordinering og organisering*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Fekjær, S. B. (2011). *Registerdata i praksis: ikke bare å trykke på "play"*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Field, A. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics* (4. utg.). Los Angeles, California: SAGE.
- Field, A. (2014). *Discovering statistics using R* (4. utg.). London: SAGE Publications Ltd.
- Finch, J. F., West, S. G., & Mackinnon, D. P. (1997). Effects of sample size and nonnormality on the estimation of mediated effects in latent variable models. I J. F. Finch, S. G. West, & D. P. Mackinnon, *Structural Equation Modeling*: (4. utg., ss. 87-107). A Multidisciplinary Journal.
- Gottschalk, P. (2018). *Økonomisk kriminalitet - ledelse og samfunnsansvar*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Gripsrud, G., Silkoset, R., & Olsson, U. H. (2004). *Metode og dataanalyse: med fokus på beslutninger i bedrifter* (2. utg.). Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskaplige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Gupta, S., & Newberry, K. (u.d.). *Determinants of the variability in corporate effective tax rates: Evidence from longitudinal data*. Journal of Accounting and Public Policy.
- Haakaas, E., & Sæter, K. (2010). *Svindel uten grenser - en reise i svart drosjeøkonomi*. Oslo: Aschehoug.
- Hair, J. F., Babin, B. J., Anderson, R. E., & Black, W. C. (2018). *Multivariate Data Analysis* (8. utg.). Harlow, Essex: Pearson Education.
- Hoel, M., & Moene, K. O. (1993). *Produksjonsteori*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

- Hømanberg, A. (2016, November 24). *rb.no*. Hentet fra 76 personer siktet i en av norgeshistoriens største bedragerisaker: <https://www.rb.no/kriminalitet/nyheter/skedsmo/76-personer-siktet-i-en-av-norgeshistoriens-storste-bedragerisaker/s/5-43-400887>
- Jacobsen, D. I. (2005). *Hvordan gjennomføre undersøkelser - innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Behavior, agency costs and ownership structure. I D. A. Wittman, *Economics analysis of the law - selected readings* (ss. 305-360). Journal of financial economics .
- Johannessen, A., Tufte, P. A., & Christoffersen, L. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Oslo: Abstrakt.
- Langli, J. C. (2015). *Evaluering av unntak for revisjonsplikt i små aksjeselskap*. Oslo: Handelshøgskolen BI.
- Langli, J. C. (2016). *Årsregnskapet*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Ligningsloven. (2016). *Lov om ligningsforvaltning 13 juni 1980*.
- Linnerud, K., Oklevik, O., & Slettvold, H. (2014). *Statistisk analyse med SPSS*. Sogndal: Høgskulen i Sogn og Fjordane.
- Lister, L. M. (2007). *A practical approach to fraud risk*. Academic Journal.
- Lundesgaard, J. (2011). Auditing is Driven by Moral Hazard Concerns. I J. Jaworski, *Ekonomiczne i spoleczno-polityczne problemy współczesnej gospodarki (Economic and socialpolitical problems in contemporary economies)* (ss. 255-267). Warszawa: Scientific Work Series of Gdansk School of Banking.
- Lundesgaard, J. (2016). *Noen perspektiver på finansiell rapportering*. Notat utarbeidet for emnet våren 2016.
- Nygaard, A. A. (2016). *Skatteatferd i små aksjeselskap - Revisjon, ekstern regnskapsfører og eierandel styreleder sin sammenheng med skatteatferd*. Masteroppgave, NTNU, Handelshøgskolen i Trondheim, Trondheim.
- Olsen, A. B. (2013). Revisors rolle i forebygging og avdekking av skatteunndragelser og annen økonomisk kriminalitet. I Changemaker, & T. J. Network-Norge, *Skjult - et hefte om skatteparadis, kapitalflukt og hemmelighold* (ss. 52-53). Redaksjonen.
- Oppen, M., Mørk, B. E., & Haus, E. (2020). *Kvantitative og kvalitative metoder i merkantile fag: en introduksjon*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Pripp, A. H. (2018). *Validitet*. Tidsskrift for den norske legeforeningen.
- Rammen, K. (2019, Mars 6). *finanssans.no*. Hentet fra Grunnleggende regnskapsanalyse: <https://finanssans.no/grunnleggende-regnskapsanalyse>
- Regnskap Norge. (2008, Juni 27). *regnskapnorge.no*. Hentet fra Delt innstilling om revisjonsplikten: <https://www.regnskapnorge.no/faget/artikler/regnskap/delt-innstilling-om-revisjonsplikten/>

- Revisorforeningen. (2019, September 17). *samarbeidmotsvartøkonomi.no*. Hentet fra Revisjon og kampen mot svart økonomi: https://www.samarbeidmotsvartokonomi.no/wp-content/uploads/2019/11/revisjon_og-kampen_mot_svart_ekonomi.pdf
- Revisorforeningen. (2020, Mars 26). *Konkursbølge blant selskaper uten revisor*. Hentet fra revisorforeningen.no: <https://www.revisorforeningen.no/fag/nyheter/konkursbolge-blant-selskaper-uten-revisor/>
- Revisorloven. (2016). *Lov om revisjon av 15 januar 1999*. Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-01-15-2>
- Riksrevisionen. (2017). *Avskaffandet av revisionsplikten för små aktiebolag - en reform som kostar mer än den smakar*. Stockholm: Riksrevisionen.
- Ringdal, K. (2013). *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* (3. utg.). Bergen: Fagbokforlaget.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A. (2016). *Research methods for business students*. Harlow, Essex: Pearson Education.
- Simon, H. A. (1957). *Models of man*. New York: John Wiley & Sons.
- Simon, H. A. (1976). *Administrative Behaviour*. New York: Free Press.
- Skog, O. J. (2004). *Å forklare sosiale fenomener: en regresjonsbasert tilnærming* (2. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Slemrod, J., & Yitzhaki, S. (2002). Tax avoidance, evasion and administration. I A. J. Auerbach, & M. Feldstein, *Handbook of Public Economics* (3. utg., ss. 1425-1470). Elsevier.
- Stenheim, T., Sundkvist, C. H., & Opsahl, A. (2017, Januar). *magma.no*. Hentet fra Hva menes med regnskapskvalitet?: <https://www.magma.no/hva-menes-med-regnskapskvalitet1?fbclid=IwAR1tYBG2I1M6GG8kUio5rAym-LgIYSN9Zjv6ZQ8YPUcnRKt59fsw1ddq9zk>
- Stieglitz, J. E. (1975). *Incentives, risk and information: notes toward a theory of hierarchy*. Bell Journal of Economics.
- Studenmund, A., & Cassidy, H. J. (1987). *Using econometrics: A practical guide*. London: Little Brown.
- Wainer, H., & Braun, H. (1988). *Test validity*. Hilldale, New Jersey: Lawrence Earlbaum Associates.
- Zemzen, A., & Khaoula, F. (2013). *The Effects of Board of Director`s Characteristics on Tax Aggressiveness*. Research Journal of Finance and Accounting.
- Økokrim. (2018). *Trusselvurdering*. Oslo: Økokrim.

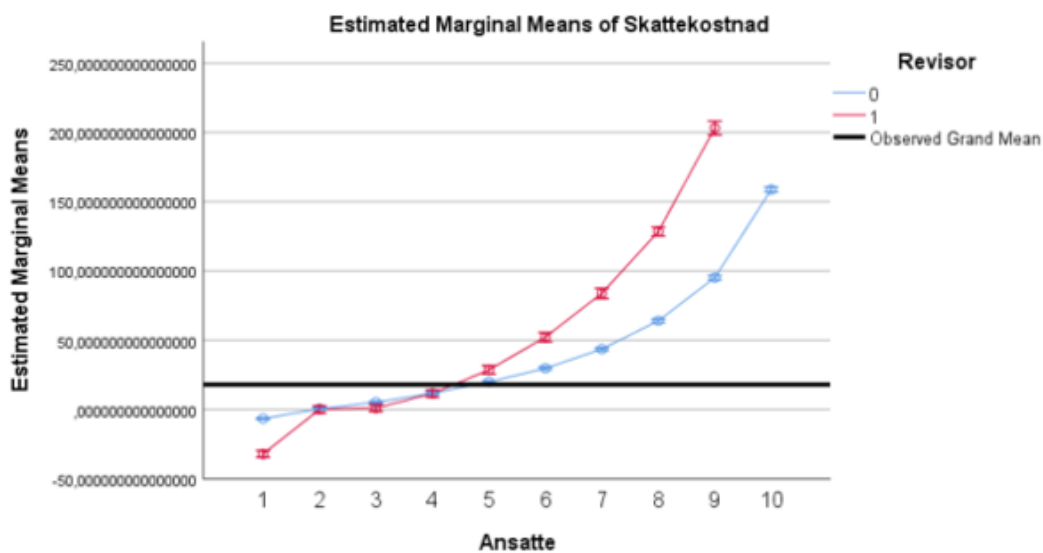
Vedlegg

Vedlegg 1 – Korrelasjonsmatrise

Correlations

		Skattekostnad	Har revisor/Har ikke revisor	Aksjekapital	Antall ansatte	Ordinært resultat
Pearson Correlation	Skattekostnad	1,000	,160	,914	,345	,904
	Har revisor/Har ikke revisor	,160	1,000	,138	,083	,110
	Aksjekapital	,914	,138	1,000	,150	,851
	Antall ansatte	,345	,083	,150	1,000	,150
	Ordinært resultat	,904	,110	,851	,150	1,000
Sig. (1-tailed)	Skattekostnad	.	,000	,000	,000	,000
	Har revisor/Har ikke revisor	,000	.	,000	,000	,000
	Aksjekapital	,000	,000	.	,000	,000
	Antall ansatte	,000	,000	,000	.	,000
	Ordinært resultat	,000	,000	,000	,000	.
N	Skattekostnad	6323	6323	6323	6323	6323
	Har revisor/Har ikke revisor	6323	6323	6323	6323	6323
	Aksjekapital	6323	6323	6323	6323	6323
	Antall ansatte	6323	6323	6323	6323	6323
	Ordinært resultat	6323	6323	6323	6323	6323

Vedlegg 2 – Estimert marginalt gjennomsnitt (antall ansatte)

Vedlegg 3 – Beskrivende statistikk (skattekostnad/ansatte)

Dependent Variable: Skattekostnad (Revisor/ikke revisor)

Antall ansatte (Revisor/ikke revisor)	Mean	Std. Error	95% Confidence Interval	
			Lower Bound	Upper Bound
1	-11,208 ^a	,402	-11,995	-10,421
2	-7,504 ^a	,479	-8,442	-6,566
3	-1,579 ^a	,531	-2,620	-,537
4	7,155 ^a	,570	6,037	8,273
5	23,537 ^a	,640	22,282	24,791
6	35,254 ^a	,689	33,903	36,606
7	51,712 ^a	,762	50,218	53,206
8	81,097 ^a	,885	79,362	82,832
9	139,540 ^a	1,259	137,073	142,007
10	248,991 ^a	1,894	245,277	252,704

a. Covariates appearing in the model are evaluated at the following values: S kapital (Revisor/ikke revisor) = 79,25.

Vedlegg 4 – P-Plot (normalfordelte residualer)

Normal P-P Plot of Regression Standardized Residual

